

HRVATSKI PLANINAR

GLASILO HRVATSKOG PLANINARSKOG DRUŠTVA U ZAGREBU.

Br. 4.

U Zagrebu 1925. god.

Godište XXI.

Higijena u planinarstvu.

Primarius dr. Filip Jurčić.

Zagreb.

Zapala me je zadaća, da na ovom društvenom sastanku u kratko govorim općenito o higijeni u planinarstvu. Počašćen tim povjerenjem, iako mi ta struka u užem smislu nije zvanjem, ipak sam voljan, da kao liječnik i planinar ujedno povedem riječ o toj temi, a pri tom mi je glavno do toga stalo, da svratim pozornost na mnoge pojave, koje su ili sasvim ostale neopažene, ili nedovoljno opažene, što će, nadam se, navlastito mlađom naraštaju služiti smjernicom, kojom treba, ili kojom ne smije poći, ako hoće izbjegći katkada vrlo kobnim posljedicama zanemarene pažnje, odnosno propusta prema svojem zdravlju. Dakako, ovdje može biti govor samo o kratkim uputama i savjetima, jer je pojam higijene uopće tako širok, a literatura njezina tako velika, da ne bisigurno dostajalo mjesta u cijelom našem planinarskom časopisu kroz čitavu godinu, ako bismo se osvrtnuli samo na one točke, koje nas kao planinare posebice zanimaju.

Higijena je nauka o zdravlju, a napose govoriti o higijeni u planinarstvu, znači objasniti sve ono, što može koristiti ili biti na štetu našemu zdravlju kod planiranja. Kako nam razborito planinarenje može pružiti osim neopisivih užitaka prirodnih krasota i koristi po zdravlje u obliku jačanja, otpornosti, gibivosti, vitkosti; tako nam može nerazložno i lakoumno planinarenje biti ishodištem i klicom mnoge, isprva i ne opažene bolesti. Prvo je geslo: **Čuvaj zdravlje!** a drugo: **Bolje je čuvati svoje zdravlje nego liječiti svoju bolest!**

Pod čuvanjem zdravlja ili profilaksom, razumijeva se ozbiljno i postojano nastojanje, da izbjegavamo sve ono, što nam može naškoditi, ili da sve udešavamo onako, kako ćemo izbjegći prilici i mogućnosti, da nam išta naškodi. I ako to nije u svim prilikama posve moguće, ipak se znatno umanjuje šteta i škodljivost, ako vazda pomnjišno pazimo i brižno čuvamo svoje zdravlje.

Ovamo ide u prvom redu jačanje tijela i otporne snage prema vanjskim uplivima temperature i vremena, kao što je zima, bura, kiša, snijeg, žega i slično. Najbolje ćemo to postići sistematskim vježbama, gimnastikom i njegovom tijela, redovitim kupnjama, trljanjem (frotiranjem), masažom i sunčanjem. Da i ovdje valja postupati individualno i postepeno, posve je naravno, jer se na pr. pretjeranom gimnastikom može isto tako zdravlju naškoditi, kao i prekomjernim sunčanjem. Bilo je slučajeva, da su ljudi teško oboljeli od sunčanice (insolatio, Sonnenstich) s temperaturom do 40 stup., bulažnjenjem, naizmjence velikim nemiriom i nesvjeticom. Koža im je bila kao povarena, neizmjerno osjetljiva, te bolesnik nije podnosi nikakvog pokrivala. To je slika teškog oboljenja, koje može dovesti i do smrti. Takav mi je slučaj u pамeti od lanjskih praznika iz Selaca gdje je jedan gospodin od po prilici 30 godina, ne navikao sunčanju, ostao cijelo prije podne gol u barci na rebarenju. Pred večer je pružao gornju sliku teškog oboljenja te mi je ipak pošlo za rukom, da ga za 8 dana dobijem na noge. Naravno, da je za ovaj put imao dosta i da je jedva čekao, da dodje kući, pošto je prepatio neizrecive boli. On je vidio

nas druge, gdje smo po cijele dane na suncu, pa je mislio da može i on tako da čini; ali nije znao, da su drugi tek postepenim sunčanjem došli do toga, da im je koža tako otporna, da joj sunce ne može naškoditi, pa bila i cijeli dan tome izvržena.

Kao drugi primjer navodim slučaj pretjeranog veslanja, gdje je jedan mladić pošao s društvancem gospodjica barkom u more. Zatekla ih noć, a spremala se bura: trebalo je napeti svu snagu a udaljenost bila je velika! Nakon veslanja od tri i po sata sretno pristanu uz obalu. Drugi dan: slika ozbiljno bolesna čovjeka. Vrućica uz glavobolju, jake боли u prsima i gornjim okrajinama, kojima jedva miče. Nenaviklo mišićje izvrgnuto momentanoj nedorasloj zadaći, reagiralo je zapalom, koja je podala gornju sliku.

Dakle, kako vidite, potrebna je sistematska, postepena vježba i privikavanje, training, kao kod športa uopće, da svoje tijelo očeličimo i učinimo otpornim tako, da može u kritičnom času i velikim zahtjevima udovoljavati i odolijevati svim tegobama, koje ga snalaze. Tako se u planinarenju treba skrbiti za dostatni odmor kod svakog napora, te je svaki vodič dužan, da zgodno odredi vrijeme za odmor, jer će inače sile izletnikâ smalaksati i zatajiti upravo u kritičnom momentu, kad ih najviše trebaju. Obzirnim uvrštavanjem potrebnog počinka može se i najteža tura lijepo kraju privesti, dok se u protivnom slučaju javlja nezadovoljstvo, pa bio i najlepši vidik sa gorskog vrhunca. Ali ne valja opet često prekidati hodanje, jer se time tijelo više umara nego odmara. Promišljenim i jednakomjernim hodanjem više ćemo prijatelja privesti planinarstvu nego lakounnim forsiranjem, polučivanjem rekorda u brzini uspona i stizavanja na cilj. Jeste li promatrali vodiče u visokim Alpama, kako odmijerenim i vazda jednakim korakom stizavaju na cilj, a putem u stalnim razmacima pitaju, da li je tko umoran? A ne javlja li se dulje vremenom nitko, jer bi se tobože osramotio, to vodič sam izjavljuje, da bi se odmorio, a uvjeren sam, da je on toga najmanje potreban. Tu ima uz iskustvo i psihologije!

Kako dugo treba da traje odmor, zavisi o prilikama, o duljini prevaljena puta, o vremenu, terenu, težini naprtnjače, vježbi i t. d., napokon o individualnosti, te se ne mogu dati stalne brojke, već treba da vodič prema svojoj uvidjavnosti uzev u obzir sve to odredi. Da li je bolje sjesti ili stajati kod odmora, ili leći, može se u kratko reći, da je kod kratkog odmora dovoljno stati, a kod oduljeg tek sjesti ili leći. Svakako se treba zagrnuti, jer se uznojeno tijelo vrlo brzo rashladi i time izvrgava opasnosti oboljenja. Traje li odmor dulje, dobro se je presvući i mokro rublje osušiti; kreće li se skoro dalje, onda to otpada. Ne valja odmah piti ledene vode, već pričekati malo ili zagristi, a onda tek piti. Dobro je za ţedu imati hladna čaja ili crne kave, koji ujedno i podižu snagu i obodore srce. **Alkohol se ne piye na putu.** Ovaj doduše za čas okrepljuje, ali kasnije čini tijelo tromim, noge postaju teške, a breme naprtnjače nesnosljivo; vrućina postaje sve veća, a znoj provlađuje sve to jače. Umornost raste a želja za počinkom biva sve veća. Zimi može to dovesti do katastrofe. Umorna čeljad stigne opojena alkoholom, da otpočine, zaspí i može se smrznuti, jer ujedno sa užitkom alkohola nastupa nečutljivost, koja pogoduje smrznuću. U pitanju pića uopće, izuzev alkohol, postoje u planinara dva oprečna gledišta. Jedno, da se što manje piye, a drugo, da treba što više piti, pa ću vam razložiti gledište, koje je ispravno. Poradi napora produkcija je znoja uvećana, izmjena tvari umnožena, gubitak tekućine organizma dosta velik, te ga treba nadomjestiti. Zato je i nadomeštavanje izgubljene tekućine organizmu potrebno. Kako je velik gubitak tekućine organizma od znojenja, opazio je svatko već po tome, što mu je množina mokraće prema onoj, koju u normalnim prilikama izlučuje, znatno umanjena, katkada i sasvim prestaje. Ovu izgubljenu tekućinu dakle treba nadomjestiti, što polučujemo time, da pijemo. Dok normalna množina mokraće, što ju čovjek izlučuje u 24 sata, iznosi $1\frac{1}{2}$ —2 litre, može ista kod naporna penjanja spasti na nekoliko 3 — 400 cm³, a treba uzeti još u obzir, da je mokraća radi toga postala i gušća i tamnija, što opet djeluje nepovoljno po organizam. Kako vidite, postoji međusobna veza između organa kože i bubrega, koja se izmjenično

potpomaže i nadomješta, naravno do stanovite granice, a smetanje jedne može imati i teških posljedica po drugu. Spomenut ću vam primjer iz nekog sela, gdje su jedno dijete na Božić pozlatili, da predstavlja angela, a nekoliko sati kasnije umrlo je dijete u velikim mukama; ovaj slučaj pokazuje, kako je važno izlučivanje kože po organizam. Prema tomu treba i omogućiti dovoljno isparivanje znoja, što postizavamo zgodnom odjećom i njegom kože. Tomu bih nadodao i vrlo teško oboljenje, koje nastupa u povodu velikih napora i djelovanja sunčane žege, a nazivaju ga kap od vrućine (Hitzschlag), teški oblik sunčanice, koji u mnogo slučajeva svršava smrću, kakovih smo na žalost mnogo vidjeli na ratištu. Sunčana žega, teška oprema, manjak tekućine, tjelesni napor, jesu uz teško isparivanje uzročnici tomu zlu. Iza stanja umornosti, drijema i apatije slijedi nesvijest zajedno tako brzo, da se nesretnik sruši kao udaren od kapi, od toga i ime »kap od vrućine«. Ovako nastradalom treba brzo priteći u pomoć, razgaliti prsa i svu odjeću, koja ga sabinje, odriješiti, položiti ga u hlad, napojiti vodom, oblagati hladnim oblozima, dati nešto crne kave, koja obodri srce, dok ne prispije liječnička pomoć. U slučajevima, gdje prestaje disanje, treba odmah započeti s umjetnim disanjem. Držim, da ne će biti možda na odmet, ako se taknem i ovog vrlo važnog sredstva i prikažem najjednostavniji način, kako se to čini da bude uistinu od koristi. Taj način prizivanja životu jest uopće tako važan i kod drugih sportova, kao n. pr. plivanja, da je potrebno nešto potanje o tome govoriti:

1. U prvom redu treba odstraniti odjeću do pojasa, pojas razvrći.
2. Da uzmognemo disanju slične kretnje činiti, treba da naizmjence raširimo prsni koš i opet da ga stisnemo.
3. Načini podložak kao jastuk i turi pod leđa.
4. Zahvati nadlaktice iznad lakata, uzdigni ih preko nad glavu, polagano brojeći 1, 2, onda ih spusti i pritisni laktima lagano brojeći 3, 4 polagano, ali krepko na prednju površinu prsnog koša.
5. Ovo dizanje i spuštanje lakata opetuje se lagano i rithički 15 puta u minuti, dok ne započinje disanje od sebe.
6. To treba nastaviti tako dugo, dok disanje samo od sebe ne uslijedi, katkada i nekoliko sati, ili dok prizvani liječnik ne izjaví, da je uzaludno, t. j. da je nastila smrt.

Za utopljenike vrijede iste točke, kojima treba pridodati prije ovih:

1. Položi prividno mrtvog na trbuš tako, da glava i prsa leže nizbrdice, a voda može oticati. Pritisak na leđa pospešava ispravljivanje. Otvori usta, iščisti ista kao i nos od mulja, privuci jezik van i drži ga izvučena na donjoj čeljusti.

2. Položi ga na leđa, trljaj prsa i lice suhim krpama i promatrāj, da li diše, da li se prjni koš diže i srušta.

3. Ne diše li nastavi kao gore redom.

Takove i slične upute za prvu pomoć bližnjemu, kakova je navlastito ova umjetnog disanja, nije dovoljno samo da se čitaju i to pozorno ponovno čitaju, već treba to i tako prisvojiti, da ostane trajnim duševnim dobrom, da ga uzmognemo u slučaju zbilje i potrebe uistinu koristonosno upotrijebiti. To treba napose preporučiti onima, koji vode podmladak u prirodu i na izlete, da na to svrate osobitu pažnju i da ih vježbaju za slučaj nužde i potrebe, kako bi svojemu drugu mogli pružiti pomoć. Između ostalih vrlina i vještina svakako neka ova bude na prvom mjestu, jer mislim, da nema ništa ljepše na svijetu, nego čuvstvo, da smo učinili nešto dobro bližnjemu, da smo mu pomogli. Ovakovo je znanje praktične naravi od neizmjerno velike važnosti po cijeli život. Time ne ću da kažem, da nema i drugih stvari, vještina i znanja, koje je jednako vrijedno gojiti i promicati, što više, ja ću vam ih poimence redom nabrojiti, za koje naročito mislim, da su važne, da ih barem donekle pozna svatko, tko ide u planine, u neizrecivo krasnu prirodu, koju treba ne samo vidjeti već i znati gledati, a kad smo to naučili, onda nam je istom mila lijepa i nedostižna u svojoj krasoti i različnosti. Treba najvažnije znati o:

1. bilju, ljekovitom i otrovnom, gljivama i raznim hranivim plodovima, koje nalazimo u šumi i gorju, nešto o pticama, koje vidimo i čujemo;
2. nešto o meteorologiji i astronomiji, o sunčanoj uri, kompasu, da se uzmog-nemo orijentirati i onda, kad potonjega nismo ponesli i to ili po suncu ili po zvijezdama i bez istih. Poznavanje i čitanje karata;
3. o pitkosti vode, o kuhanju;
4. o životu pod šatorom, kako se gradi, o oruđu. Utiranje putova i staza, sjećanje stuba. Upotreba užeta, vezanje čvorova;
5. o markaciji putova. Davanje znakova i signaliziranje, Morse, zastavica-ma i zviždom;
6. razne improvizacije, igre i zabave.

I ako sam se time prividno za vas možda i udaljio od predmeta, moram da vam kažem, da se varate, jer su sve navedene točke usko vezane sa higijenom u planinarstvu. Prođimo ih redom, da se osvijedočite o ispravnosti i uskoj vezi mojih navoda. Da nam je zdravlja radi važno znati, koji je plod i gliiva jestiva, svakomu je jasno, a poznavanje vremena i orientiranje važno je radi potrebne skrbi za skrovište, da se očuvamo mokrine i tako bolesti. Voda i kuhanje tako su usko spojene sa zdravljem, da ne treba potanje razlagati, a posljednje navedene točke usko su vezane sa prvima i vidite međusobno zasjecanje jedne u drugu, a sve u korist zdravlju.

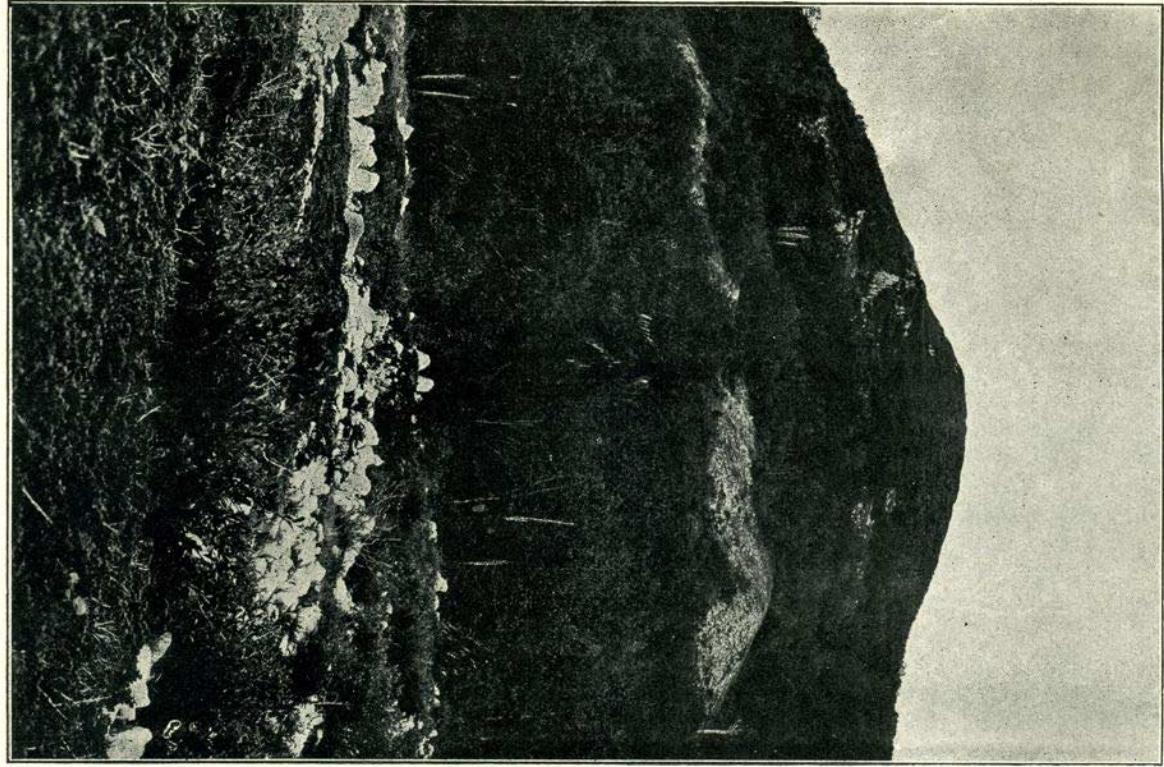
Biti će zadaća, da se u buduće na isti način, kako sam to učinio sa glavnim crtama higijene u planinama, obrade gore navedene ostale točke, da budu poukom onima, koji o tom malo znaju, navlastito naraštaju, da tako prione sve to većim veseljem uz planinarstvo, što od srca želim. Samo tako racionalno gojenje planinarstva bit će od koristi kako za tijelo, tako i za duh, a osim te koristi pojedincu i od zamašne vrijednosti za ljudstvo u slučaju potrebe

Treći uspon na Mount Everest.

J. Pasarić.

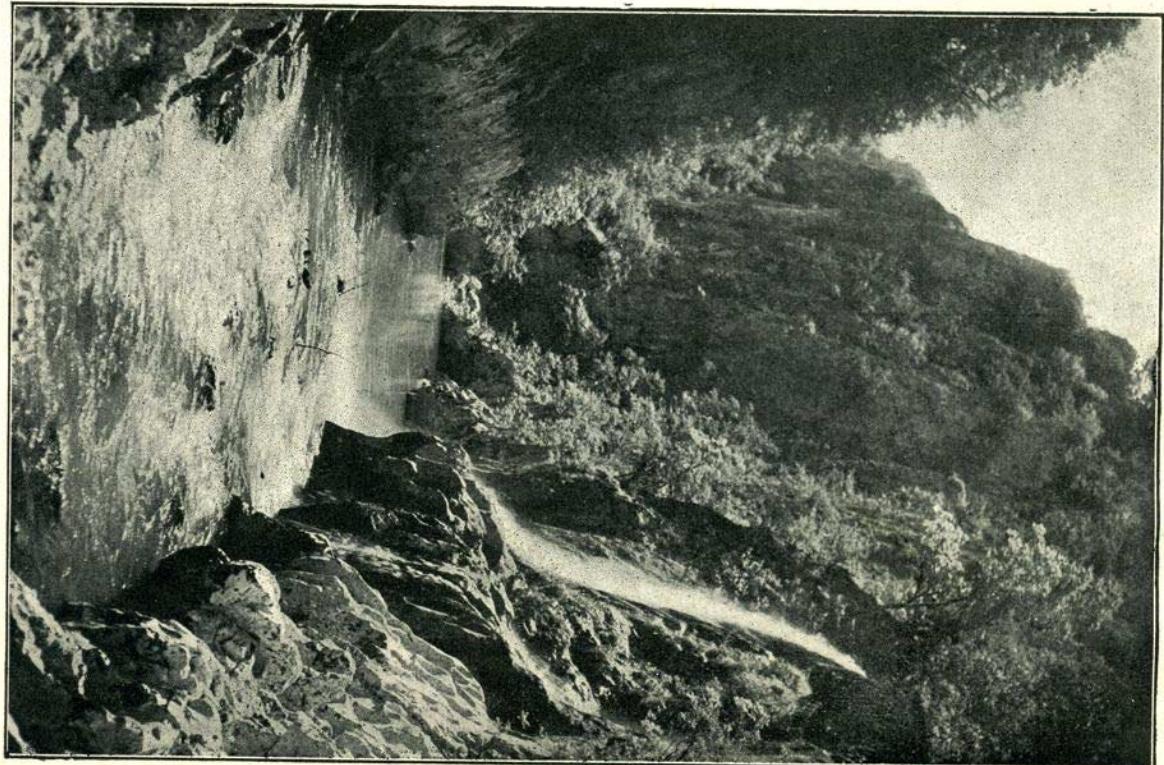
Zagreb.

Na najviši vrhunac svijeta, Mont Everest (8882 m) ili Čomo-lungma, kako ga zovu Tibetanci, smjoni su Englezi u posljednje četiri godine izveli uz najteže napore tri juriša, koji su doduše znanostj donijeli dragocjenih otkrića, ali u alpinističkom pogledu nisu na žalost okrunjeni potpunim uspjehom. Nije im naime pošlo za rukom, da prodru i stave nogu na sam vrh toga najvišeg gorskog gorostasa na zemlji. Prve dvije ekspedicije, poduzete u godinama 1921. i 1922., nisu dostigle toga cilja: najviša točka, do koje su penjači doprli, bila je na visini od 8321 m; po tom im je do vrha nedostajalo još preko 560 metara. Na osnovi bogatog iskustva, što su ga stekli na prva dva uspona, članovi su se ekspedicije pouzdano nadali, da će i tu preostalu neznatnu visinu svladati kod trećeg uspona, što se je spremao za proljeće g. 1924. Ali osvetoljubiva Čomolungma (»Božica mati zemlje«) osujetila je njihovu osnovu i pod svojim snježnim usovima pokopala dva najhrabrijia i najustrajnija planinara: G. L. Mallory-a i A. C. Irvinu. Voda treće ekspedicije bio je potpukovnik E. F. Norton, a njegovi su pratioci G. L. Mallory, J. B. L. Noel, T. Howard Somervell, G. Finch i G. Bruce. Sudjelovao je kratko vrijeme i general C. G. Bruce, koji je vodio drugi uspon g. 1922. Bilo je dakle 6 lica, koja su sudjelovala kod predašnjih uspona, a Mallory bio je među njima jedini, koji je učestvovao i kod prvoga i drugog uspona. K ovim se pridružilo sedam novih članova, među kojima su najvrsniji bili Odell, koji se bio proslavio kao smion planinar na Špicbergima, pak A. C. Irvine, koji je bio na glasu kao izvrstan športaš, član veslačkog kluba u Oxfordu. Dopremu prtljage i hrane imao

GORSKI KOTAR: VRH JELENCA. (1.404 m.)

FOTO: Z. ZOBUNDŽJA.

BOSNA: SLAP ŠIŠTICE U NERETVU.

FOTO: R. STEPANEK. (Zbirka „KOSMOS“)

je na brizi Shebbeare, poštanski činovnik u indijskom poštanskom odjeljenju. U njegovočetili bilo je više indijskih podčinovnika i oveći broj nosača Tibetanaca.

Dne 1. ožujka 1924. skupili su se u Dardžilingu (Darjeeling) na južnom podnožju Himalaje neki učesnici i odmah započeli izvoditi pripravne radnje za treći uspon. Odavle je otpremljena hrana i sprave zajedno sa posudama kisika do Pasijongga, gdje se krenulo odvojkom cete u zapadnom smjeru u dolinu Rongbuka, konačnoga ishodišta za uspon na Mont Everest. Trećoj je ekspediciji bio znatno olakšan pothvat time, što su prva i druga ekspedicija otkrile pravac puta i prilaze, po kojima su u neistraženim krajevima himalajskim doprle do visine (8321 m), o kojoj se prije sumnjalo da će je ikad ljudska nogu doseći. Dio treće ekspedicije krenuo je odmah na zapad od glavnog logora, gdje su otkrili neistražen i krasan kraj, što se stere za ledenjakom nad dolinom Rongbuka.

Tibetsko pučanstvo u tom kraju primilo je vrlo prijazno članove ekspedicije. Poradi toga ova je mogla brzo skupiti četu vještih nosača. Čudno je bilo oduševljenje tih ljudi, iako su bili svijesni o goleminu teškoćama puta. Među njima bijahu dva ili tri čovjeka, koji su bili svjedoci velikog snježnog usova kod druge ekspedicije g. 1922. Budistički samostani i pučanstvo gorskih naseobina gostoljubivo su ih primili, a moćni ih lame blagosiljali na novom putu. Tako su pripreme izvršene uz povoljne prilike i bez ikakvih zapreka.

U početku je vođa ekspedicije bio general Bruce, koji je radi teške bolesti na po puta morao drugove ostaviti i vodstvo pothvata predati potpukovniku Nortonu. Najprije je valjalo podići na zgodnim i zaštićenim mjestima četiri tabora, kako su to učinile predašnje ekspedicije, pa ih opskrbiti dovoljnom zalihom živežnih namirnica i potrebnim spravama i tehničkim priborom. Prvih dana svibnja izaslana su dva odjela odabranih vodiča s potrebnom zalihom hrane i tehničke građe, da se načine i opskrbe spomenuti logori 1.-4. Pričuva od 12 nosača, koji su sudjelovali kod prvih dviju ekspedicija i tako svoju snagu očeličili, ostala je s kapetanom Bruceom u glavnom taboru, spremna da svaki čas krene za prvom četom.

No ove čete naišle su odmah u početku svoga prodiranja na velike poteškoće. Pokazalo se, da se sveta Como-lungma žilavo opire jurišu smionih nametnika svojim snježnim mečavama, cićom studeni i drugim nepogodama. Potpukovnik Norton, koji je ujutro 7. svibnja za oštре studeni krenuo iz glavnog logora, zatekao je u 2. logoru nosače urođenike, koji su toga dana već dva puta uzalud tražili 3. logor. Poslije podne istoga dana vratio se drugi odio s istoga razloga u 2. logor. Velika studen i silan vjetar prisilio je nosače, da zalihu otpreme na drugo zgodno mjesto na ledenjaku i to jedan i po kilometra ispod 2. logora. Strašan je bio pogled na nosače, koji su prodrli do 3. logorišta i upravo se posve iznemogli vratili u 2. logor. Zagrnuti samo ponjavama i snabdjeveni malim obrokom ječma probavili su 48 sati u cičoj zimi. Norton u svom prvom izviešču, što ga je poslao londonском listu »Times«, veli, da se pri pogledu na te bijednike, sjetio ostatak engleske vojske kod uzmaka u Le Cateau u kolovozu g. 1914. Unatoč tomu drugoga se dana ponovo učinio pokus, da se dopre do 3. logora. Sada je odio nosača vodio kapetan Bruce, a pratili su ga četiri Engleza: Norton, Mallory, Odell i Irvine. Uzlaz bio je u početku vrlo težak radi snježne mečave, koja je trajala punih 48 sati. Kad je mečava za čas jenjala, stao je vjetar da diže guste oblake, novoga sitnoga snijega, koji je prodirao do svih rupica na tijelu. Na putu k 3. logoru sastao se taj odio sa članom ekspedicije Hazardom, koji se vraćao s 3. logorišta: s njegove su brade visjele ledene cijevi. Kad su stigli do spomenutoga logora, bili su im šatori iznutra u zoru 10. svibnja snijegom posve zatrpani. Stoga nosači nisu mogli da krenu dalje prema 4. logoru. Mallory se vratil k 2. logoru, dok je Norton poveo dio nosača k mjestu pod ledenjakom, gdje je netom bila zaliba hrane smještena, ali ju je ponovna mečava raznesla. U noći od 10. na 11. svibnja bjesnila je strašna bura, koja je s više strana nasrtala kao divlja zvijer na članove ekspedicije, te se svaki čas činilo, da će šatore prevaliti i od-

nesti. Ujutro 11. svibnja bila je ekspedicija u snijegu malone posve zatrpana. Kraj takih prilika nije se uopće moglo ni pomisliti, da se pokuša doseći sjeverni vrhunac Čumo-lungme. Nije preostalo drugo nego se vratiti u glavni logor i tamo čekati na zgodnije vrijeme za novi ulaz. Sav materijal iz 3. logora morali su uzeti sobom, a to se moglo izvesti samo uz nadčovječni napor nosača urođenikâ. Kod toga se osobito odlikovao Bruce, koji je usred bijesnoga orkana vodio skidanje šatorâ, koji su u posebne vreće smotani. U 2 sata poslije podne 12. svibnja ekspedicija je opet stigla u glavni logor. Na tom neuspjelom ulazu umr'o je jedan nosač urođenik, drugomu se smrzle noge, a trećemu je slomljena noga. Svi su članovi ekspedicije bili uvjereni, da će im unatoč neuspjehu prvoga ulaza poći doskora za rukom iz 3. logora doseći željeni cilj. Izvedbu toga zadatka nisu smatrali odviše teškom ni engleski alpinisti, ni nosači, koji su navikli na visine iznad 6000 metara; dakako, ako bude vrijeme barem takovo, kakovo je bilo g. 1922.

Stoga završuje Norton svoj prvi izvještaj u »Timesu« ovim riječima: »Konac prvoga juriša nas je doduše prevario, ali nas nije nimalo pokolebao. Drugi ulaz pokušan u drugoj polovici svibnja bio je isto tako uzaludan: Norton je 26. svibnja javio, da je snježna mećava ekspediciju prisilila na uzmak. Iz izvještaja, što ga je Mallory poslao 26. svibnja, jasno se vidi, da ni taj drugi neuspjeh nije slomio odlučnu volju smionih alpinista. On veli: »O uspjehu pasti će odluka u najskorije vrijeme. Treći naš juriš na istočni ledenjak Rongbuka bit će posljednji, bilo u dobrom ili zlom smislu... Od Mount Everesta ne očekujemo milosrđa.«

Čini se, da je u početku lipnja vrijeme krenulo na bolje, pa se stoga pokušao treći ulaz prema vrhu. O tome izvješće Norton 8. lipnja u depeši »Timesu« ovako: »Kazujem u pero osmu depešu iz logora 3. Velim: kažujem u pero, jer ne mogu sam pisati — ta oporavljam se od oštrog zahvata snježne sljepoće. Gore strši u vis Everest, sav posut svježim snijegom, mirno i bez vjetra i napola zaogrnut onim osebujnim gustim oblakom, koji stalno navješta dolazak monsuna. Sve oči u logoru uperene su u najviši vrhunac. Napeto čekamo, jer se negdje тамо vrši posljednji pokušaj, koji u ovom času već odlučuje o uspjehu ili neuspjehu ovo-godišnje ekspedicije.«

Norton opisuje zatim uspon, što su ga poduzeli Mallory, Bruce, Irvin i Odell bez sprava za kisik. Bilo je odlučeno, da će se najprije poduzeti dva pokusa bez kisika, jer Evropljanin na toj visini može samo uz nadčovječni napor da nosi i najlakši teret. Prvi pokus nije uspio, jer na visini od 8235 m od svih nosača samo je jedan bio sposoban za dalje penjanje.

Drugi su pokus poduzeli Somervell i Norton u pratnji Mallorya i Brucea, kasnije Irvina i Odella. Mallory i Bruce su pripravili logor, u kojem su penjači prenoćili prije konačnoga uspona. Do 27.500 stopa (oko 8400 m) još se nekako išlo, ako su i poteškoće bile velike. No iznad te visine brzo je nastala promjena. Već su dosad trebali tri do četiri daha za jedan korak, a sada su morali udisati sedam osam, pa i deset puta na svakom koraku uspona, a pored toga morala se ekspedicija i kraj tako polaganog ulaza odmarati nakon svakih 20 do 30 yarda (0.9144 m) po jednu do dvije minute. Svi su bili već na najkrajnjoj medji svojih sila. Na visini od 28.000 stopa (8570 m), dakle znatno više nad točkom, do koje se popela ekspedicija g. 1922., reče Somervell Nortonu, neka ga samo zaustavi, ako bi pokušao dalje ići, jer je na izmaku svoje snage. Primijeti, da će Norton možda sâm prije stići na vrh, pa sjedne, da ga sačeka. Ali i Nortonu su skoro izdale sle. Somervell je gledao, kako je njegov drug vrlo polagano dalje stupao, tako da se je za jedan sat popeo jedva za osam stopa više od mjesta, na kojem je sjedio Somervell. Napokon se Norton uvjeri, da bi svaki dalji napor bio uzaludan, pa se vrati k Somervellu. Silaz je prošao mirno, ali Somervell tako je teško disao, da su mogli tek polagano nizbrdice stupati. Mallory i Odell podjošte iz 4. logora u susret obnemoglim drugovima, a Irvine im je kuhao juhu i čaj, da ih ugrije i okrijepi. Uzlaz je trajao od 1 sata ujutro do 9.30 navečer.

Na tom se usponu Englezi uvjeriše, da su na tim visinama i najvieštiji i najustrajniji planinari nemoćni u borbi sa silnom prirodom i da se bez sprava sa kisikom ne može doseći najviši vrh Mount Everesta. Vrijeme je bilo vrlo povoljno, put nije bio težak, a nosači su se dobro ponijeli. Da su Norton i Somervell imali sa sobom posude s kisikom, bio bi im uz takove prilike jamačno uspio uspon na najviši vrh.

Stoga je odlučeno da se na posljednji pokus uzmu sprave s kisikom. Ujutro 6. lipnja krenuše na put Mallory, Irvine i šest nosača s namjerom, da prenoće u 5. logoru i zatim da dopru do 6. logora, da sjutradan poduzmu posljednji juriš na vrh. U zoru 8. lipnja krenuše Mallory i Irvine, opremljeni posudama s kisikom, odvažno prema vrhu. Vidio ih je Odell na putu iz 5. prema 6. logoru nešto prije jednog sata poslije podne, kako se hrabro uspinju. To mjesto pod vrhom bilo je po prilici 28.227 stopa visoko, t. j. oko 8600 m. Vrijeme je bilo povoljno, nebo vedro, a samo na mahove se javljali oblaci i magle. Odell je držao, da je najviši vrhunac bio nad oblacima. Po njegovu računu oni su mogli dospjeti na vrh najkasnije oko 4 sata poslije podne. Odell se uspeo do 6. logora, gdje je ostavio nešto nove hrane. Dok je tu boravio, iznenada navali oluja, koja je potrajala dva puna sata, a onda se obzorje ponovno razjasnilo. Odell sluti da su se Mallory i Irvine nalazili iznad oluje, ali kad se razvedrilo, nije ih više vido. Drugoga dana oko podne kreće Odell sa dva nosača za njima noseći sa sobom magnetežev svjetlo, da im može davati znakove; ali sve je bilo uzalud. Penjačima se zameo svaki trag. Kad se ni drugog ni trećeg dana nisu vratili u 5. logor, bilo je jasno, da su na tom smionom usponu zaglavili. Odustalo se od namjere, da se potraže njihovi leševi, jer bi to jamačno stajalo novih žrtava. Stoga vodja ekspedicije Norton 11. lipnja odredi, da se sve spremi za povratak. Dne 14. lipnja stigoše u ishodišni logor, gdje su po kojnicima podigli spomenik, a 15. lipnja krenuše kući. Svi evropski članovi ekspedicije oboljeli su bilo na čemu: najviše im je postradalo srce. Dne 19. lipnja odasla je Norton odboru za ekspediciju na Mount Everest ovaj brzojav: »Mallory i Irvine zaglavile kod posljednjeg pokušaja. Ostatak ekspedicije vratio se srećno u glavni logor.«

Tragični konac herojskih istraživača dosad je prekrit velom tajne. Članovi ekspedicije, koji su se vratili u Evropu, uvjereni su o tome, da su Mallory i Irvine dosegли vrhunac Mount Eeveresta. Obojica su vidjeni 8. lipnja u 11 sati posljednji put na visini od 28.227 stopa, dakle oko 900 stopa ispod najvišega vrhunca. Malo iza toga obojica su iščezli sa vidika u gustim oblacima. Drži se, da su mogli stići na najviši vrhunac oko 4 sata poslije podne. Ostali je dio ekspedicije zaostao za njima poradi teškoga disanja.

No da su oni doprli samo do visine od 28.227 stopa, već bi tim brojem bio postignut svjetski rekord. Potpukovnik Norton naslućuje, da je njih pri silazu s vrha zadesila nesreća, i to po svoj prilici tako, da ih je na putu do najvišega logora zatekla tama, u kojoj su se ili survali u ponor ili su negdje umorni sjeli, da se odmore, pa onda zaspali i u snu se smrzli; a možda im je ponestalo kisika, pa su bez njega klonuli i zadušili se.

Norton je poslije u »Timesu« izjavio, da je time riješen problem o usponu na najviši gorski masiv svijeta nakon mnogih bogatih, ako i skupo plaćenih iskustva. Nema više sumnje o tom da se može doseći vrhunac Mount Everesta.

Ekspedicija Mallorya i Irvina popunila je znatno različne topografske praznine, koje se tiču ovoga gigantskog gorja. Sada na pr. pouzdano znamo, da nosači mogu ekspediciju pratiti do visine od 27.000 stopa (8235 m). Ako se taj, pokus ponovi, nema sumnje, da će se taj rekord prestići i nosači doprijeti do visine od 27.300 stopa. To znači, da će se pod sjeveroistočnim grebenom gore moći podići logorište, a time dobiti čvrst temelj za dalji uspon. Dalje je dokazano, da na toj visini čovjek može posve dobro spavati. Što su predašnji istraživači poricali. Isto se tako pokazalo, da su posude s kisikom, kojima se kod prvih dviju ekspedicija

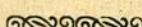
priisivalo veliko značenje, bile članovima ekspedicije do spomenute visine samo suvišan balast. Odell, koji je jedini nosio svoju spravu s kisikom i iznad visine od 7000 metara, mogao je ustanoviti, da se njezine prednosti mogu postići umjetnim disanjem, a ujedno se čovjek lakše penje, jer nije opterećen teškim aparatom. Pokazalo se nadalje, da su posve ispravne pretpostavke posljednje ekspedicije o mogućnosti potpunoga uspjeha toga pothvata; a samo su zapreke na posljednjem dijelu uspona prema vrhu bile znatno podcijenjene.

Poput piramide izdignuti vrhunac Mount Everesta predstavlja tip gorja, koje se na prvi pogled ne čini za planinara opasnim. Najgore je to, što je snijeg, koji pokriva vrh, droban poput prašine lagan tako, da penjaču ne pruža nikakva uporišta, a pored toga varavo mu prikriva duboke pukotine, u koje se može svaki čas strovaliti. Nova su iskustva pokazala i to, da se ovaj posljednji dio uspona ne smije nikako poduzeti, dok je vrhunac gore još pokriven snijegom. Samo u rujnu, kada se snijeg znatno otopi, može se ovaj najopasniji dio uspona provesti s nekom nadom u uspjeh.

Premda je treća ekspedicija tragično svršila, ipak Englezi ne popuštaju i spremaju se na novi boj s najvišom gorom na svijetu. To se vidi iz brzojava, što ga je general Bruce poslao iz Dardžilinga nakon povratka ekspedicije a u kojem veli, kako svi članovi jednodušno i odlučno žele, da bi se što prije poduzeo novi uspon, jer vjeruju, da je danas gotovo sigurno, da će se doseći najviši vrhunac Everesta. Bruce pri tom ističe veliku sposobnost aklimatizacije u svih članova ekspedicije, pa naročito upozoruje na Odella, koji je u 5 dana tri puta poduzeo uspon, jedamput do visine od 25.300 stopa i dvaput do visine od 27.000 stopa a pri tom nije ni jedamput spavao niže od 23.000 stopa i nije nimalo iznemogao.

Uspjeh četvrte ekspedicije ovisi, čini se, u glavnom o tom, hoće li se moći načiniti takova sprava za kisik, koja će biti mnogo lakša od dosadašnje. No dok se Englezi ozbiljno spremaju na novi uspon, dolazi vijest iz Švajcarske, zemlje iskusnih gorskih penjača, da se u Bernu sastavlja četa od najboljih švajcarskih alpinista, koji još nisu navršili 35 godina života, da se budućega proljeća dadu na pothvat, koji Englezima dosad nije pošao za rukom. Taj je uspon zasnovao jedan poznati švajcarski alpinist, koji je dosad izveo dva visoka uspona u pogorju Himalaje. Kod te se ekspedicije imaju zamijeniti teške sprave za kisik malenim cijevima sa zgusnutim kisikom, iz kojih će se moći davati injekcije u okrajne organe, kad bude disanje oteščano.

Kisik igra uopće vrlo važnu ulogu u najvišim krajevima himalajskih gora. Potpukovnik Norton veli u svom izvješću, da neprohodni putovi, čica zima i snježna vijavica u tim visinama imaju tek sporedno značenje u razmjeru prema strašnom umoru, što dolazi od nedostatka kisika. Taj nedostatak utječe vrlo nepovoljno na tek i na spavanje, prijeći pušenje, oteščava svlačenje i oblačenje kao i uvlačenje u spavaču vreću i dizanje stolca. S velikim poteškoćama skopčana i pravljena zajutarka, skupljanje snijega za otapanje, obuvanje smrzlih cipela i uopće svaki korak i kretnja. Uspon na više položaje izvodi se većinom mehanički i vrlo polagano. Iznad visine od 27.000 stopa možese samo 20 koraka bez prekida prevaliti, pošto se je penjač prije toga odmorio i nacrpao zraka. Samo rijetko može se tako 30 koraka prevaliti. Najmanje nakon puta od 100 stopa mora penjač nekoliko minuta otpočivati. Penjanje se silno oteščava, ako se nogu posklizne ili udari o što krušto. Napokon se gora lača svoga posljednjeg oružja. Neprekidno i brzo disanje dovodi do toga, da se cijeli organizam penjača posve iscrpe. To grozno stanje očito je jedan od najvažnijih uzroka neuspjeha u najvećim gorskim visinama. No smioni ljudski duh jamačno ne će mirovati, dok ne svlada i ovu zapreku, koja je dosad Englezima osujetila uspon na najviši vrhunac na zemlji.

U Visokim Tatrama.

A. Špiler,

Ivanec.

Večernji zakopanski vlak bio je prepun planinarima, izletnicima i ostalim svijetom. Mi smo jedva ušli u vlak, a bilo nas je svega pet ljudi, četiri Jugoslavena i jedna Poljakinja. Konačno jedno mjesto i sve polako do Zakopana svi smo sjedili. Noć je dosta brzo prošla, jer rano svijeće, a od Novoga Targa gledali smo pred sobom lanac Tatru: valove oštih piramida U Zakopane smo došli u 7 h u jutro. Kaže se, to je ljetna »priestolnica« Poljske, a nalazi se tamo mnogo elegantnog svijeta. Zakopane su tako i ljetovalište i planinarsko ishodište za Tatre, a leže u dolini zatvorenoj s juga Tatram, a sa sjevera šumovitim Gubalovskim gorjem. Vecma se mnogo gradi, nezgodno je što je mjesto dosta razbacano i nema simetrije. Od zgrada treba posebno istaći muzej tatranski, koji smo tek vidjeli izvana, premda sam se na povratku zadržao čitavo poslijepodne u Zakopanima. Muzej otvoren je od $10\frac{1}{2}$ — 1.

U Krakovu dobili smo od poljskog planinarskog društva (Towarzystwo Tatrzanskie) za noćenje u poljskim planinarskim kućama članske pogodnosti, t. j. 50% popust. Towarzystwo Tatrzanskie primilo nas je najljubaznije, a obećali smo im, da ćemo kod naših društava postići, da dodje do kontakta s njima, što oni veoma žele, a nažalost do danas nije bilo učinjeno.

4.VII. Pošto smo se okupali i opremili, krenuli smo na put u smjeru Morske Oko. Kasno smo pošli. Sunce je žestoko palilo. Prošli smo Kužnice i kako nema nigdje putokaznih ploča, pošli smo putem Javoržinske doline, a ne preko Boćana, kako smo htjeli. Nijesmo se više vraćali, jer se po karti putovi sastaju. Put kroz Javoržinsku dolinu dugačak je i dosadan, pogotovo na suncu. Polagano smo došli na prevalu između obiju Kopu Krolovin 1550 m i onda lijepim travnjakom ispod Kope Maguri na Halu Gonsieničovu, 1520 m, gdje je planinarska kuća. Novi planinarski hotel gradi se nedaleko starog doma. Hala Gonsieničova je etapa za Tatre. Primakli smo se blizu Tatrama. Pred nama dižu se toliko spominjani vrhovi Švinica, Koščielec, Granaty, Kosista u povezanom luku raznolikih vrhova. Drugi dio našeg društva još nije stigao, a mi smo se već odmorili i napili mljeka, ostavili smo uprtnjače u kući i pošli na Švinicu. Putem prošli smo kraj prvih jezera i to najprije kraj više malih, a onda kraj Zelenoga stava. Taj stav čini na novajliju svojom čistom modro zelenom bojom, — već prema tomu sa koje se strane gleda i kako sunce pada, — posve ispravni dojam tatranskih jezera. Iza toga uspinje se serpentinama do male drvene kolibe, i odmah se dodje na prevalu pod Švinicom. Odanle je put dosta strm i za nas za prvi dan bio je nešto naporan, pa je dosta dugo trajao. Treba se poslužiti rukama i na dva mesta proći osigurana mjeseta, ali opasnosti nema. Najprije smo obišli vrh i tek onda uspon na sam vrh. Visina 2306 m. Panorama Tatra izvanredna je. Vidi se dubljina Tatra sa vrhovima koje ćemo tek slijedećih dana proći: dolje pod nama s jedne strane dolina 5 poljskih jezera, a s druge strane Gonsieničova Hala s jezerima, prema jugozapadu markantno se ističe Kryvan. Kako smo nas dvojica bili dosta umorni: vratili smo se natrag na prevalu, a drug Potočnik popeo se na oštru piramidu Koščielca; sastali smo se ispod Koščielca (2159 m). Pošto smo se oprali u jednom malom stavu, krenuli smo preko granitnih kocaka dosta opsežnih forma ravno prema putu, što nas je opet prilično umorilo. Pomalo se spuštao mrak, a vrhovi Tatru gorjeli su u suncu. Budi se osjećaj učina neobičnog, nesvakidašnjeg; boja Tatru obasjanih zapadnim suncem ima jedan izvjesni ton. U kući bio je već i kolega sa kolegicom. Te je noći duvao silan vjetar i lupao nepričvršćenim kapcima prozora tako žestoko, da nijesmo svu noć spavali. Ja sam osjećao da me je toga dana sunce previše spalilo, a spavao sam na klupi u blagovaonici radi svježijeg zraka, jer je spavaona u prizemlju i prvom spratu bila dupkom puna —

5. VII. U pet sati već smo bili na putu. Hladni i jaki vjetar prouzrokovao je kod nas živo raspoloženje i išlo se u oblacima magle i vode, koju je vjetar donosio sa Crnog jezera pod Koščielcem. Toga iutra bio je stav buran, oštri mlazovi vode udarali su na nas, dok ga nijesmo obišli i počeli usponom na Zavratak. Čarni stav zatvaraju vrhovi: Koščielec, Granati, Žolta turnija. Otuda ime Crno jezero. Bilo je opsve vedro. Uspeli smo se tako i do maloga Zmarzlog stava pod Zavratom i odmah je počeo strmi spon na Zavratak. Isprva serpentinama, a poslije penje se dosta dugo žljebovima, koji su izvrsno osigurani lancima, klinovima i žicom i naskoro bili smo na prevali Zavratak. Tu nas je pojedinačno, već kako smo redom stizavali, povaloj jaki vjetar. Sa Zavrata otvara se vidik na dolinu pet jezera Poljskih i sa približno jednakom panoramom kao sa Švinice. Zbog vjetra spustili smo se odmah u dolinu te smo kod posljednjeg jezera dočekali društvo i pošli na pašnjak nad velikim stavom. Tu smo se dulje vremena odmarali. Spavanje, sunčanje. Kraj nas prolazile su veće i manje grupe turista. Preko Zavrata na Morskie Oko najobilježeniji je put. Za vrijeme odmora popeli su se Nikolić i Potočnik u plivačem odijelu na Kozi Wierch 2295 m, i tek što su se vratili čuli smo dovikivanje sa zavratske strane i konačno se ustanovilo, da je to naš član Mežan, koji je dan za nama pošao iz Krakowa. Tako smo bili svi na broju i pošli smo laganim putem kraj sviju pet jezera i preko Švistuvke, a nekako smo prije mislili preko prevale Miedziane na Morskie Oko. Putem pokazalo se, da se kolega Vovk previše sunčao i bila je groznica i neprilika sa uprtnjačom. Sa sa Švistuvke divan je pogled na Morskie Oko, Čarni stav nad njim i okvir Tatri, Cubrina, Mnih, Miengušwiecki, Risy. Žabi vrhovi. Nema sumnje, da je Morskie Oko sa dostojanstvenim zidom vrhova i stijena najlepše jezero u Tatramama i taj nas se pogled duboko doimio. Na obali jezera diže se ukusan turistički hotel, mi smo dobili prvorazrednu sobu i dobru večeru. — Voda u tatranskim jezerima bistra je, a na boju utječe dubljina jezera, dno i to, da li je jezero u ravnini ili se strmo s njegove obale dižu visoke stijene. Prema tomu voda je svijetlo zelena, modra i tamno zeleno-modra. Tek vode je slatko gorak od snježnih plazova, koji se većinom spuštaju u jezera: vodi manjka svaki mineralni okus.

6.VII. Toga jutra kasno smo ustali. Vrhovi i stijene bile su ovijene sunčanom maglicom, modro jezero ljeskalo se u suncu, a kamenje titralo je od vrućine. U $10\frac{1}{2}$ pošli smo od Morskoga Oka serpentinama i stepenicama prema »Čarnom stavu nad Morskiem«, koji je 200 m viši od Morskoga Oka. Taj se put vukao dugo i mislio sam, da će uspon na Risy toga dana biti neugodan, ali tek što smo odmakli od jezera i zašli u kamenje i stijene lijepo se hodalo. Put na Ryse od Poljske strane veoma je strm, dok se na češku stranu položito spušta. Uspinjanjem neprestano se dižemo nad Crnim jezerom i Morskiem Okom, mi omičemo više, a jezera bivaju manja. Žeda se u Tatramama lako gasi. Svuda ima obilato vode. Pošto smo se odmorili ispod prevale medju Miengušwieckim i Rysima, prima uspon nešto strmiji karakter. Hoda se kamenjem; to su goleme naslage granatnog kamenja, koje u hrpana leži, a ljudska ga težina ne može pomaći iz njegova labilna položaja, dok se sitnije kamenje spušta, pa se više puta odveze tako po jedan i dva koraka natrag, dok se opet ne zaustavi na većem kamenju. Prošli smo prva osiguranja i uspinjali smo se dalje strmo dobrim putem, koji obiluje hvatovima za ruke i obilatim uporištima za noge. Vrh Rysa direktno je pred nama i nevjerojatno brzo bili smo pod njim. Pod samim vrhom valia veoma oprezno preći jednu stijenu i odmah iza nje veoma eksponovani brid iza kojega je opet zabijen klin na veoma nezgodnom mjestu, mnogo previsoko, te se na taj klin mora direktno povući kao na preču. Iza toga obidje se vrh i odmah smo kod piramide. Gore smo sastali češke turiste; samim vrhom teče češko-poljska granica. Vidik sa Rysa spada medju najznamenitije u Tatramama. Premda se maglilo i spremala kiša okolišni vrhovi bili su čas ovijeni maglom, čas ih se opet dobro vidjelo. Zbog ugodnog centralnog položaja i visine Rysa 2503 m, vide se gotovo svi tatranski vrhovi. Sa posebnim interesom is-

čekivali smo, dok se iz magle pokazao Gerlach, najviši vrh Tatra. U to je počela sipi kiša, mi nismo čekali ostatak društva nego smo krenuli veoma laganim putem na Popradsko jezero. Za kratko vrijeme spustili smo se do klekovine i konačno prošavši crnogoričnu šumu ugledali smo jezero i turistički hotel pred nama. Bila je nedjelja i sve puno. Ipak kad se čulo, da su došli Jugosloveni našlo se je još šest postelja. Skromna večera stajala je u češkim krunama preko 100 Dinara. Uopće cijene u češkim kućama su neizmjerne.

7. VII. Poslije veoma otmenog zajutarka (20 D) odlučili smo toga dana do podnožja Gerlacha i to u šleski dom. U kući kod Popratskog jezera dobili smo vrlo slabe informacije, savjetovali su nam električnu željeznicu, koja prolazi kraj Štrbskog jezera. Medjutim smo mi ovoga dana učinili gotovo najljepšu turu od svih, što smo ih u Tatrama izveli. Išli smo: Dolina Zlomisk, Želazna vrata, Kača dolina, Poljski greben, Šleski dom. Od Popratskog jezera do zamrzlog jezera došli smo dobrim putem za sat, uspevši se 420 m. Visina toga jezera je 1935 m. i duboko je smješteno medju visokim stijenama Končyste 2540 m. i Visoke 2565 m. pa je bilo osjetljivo hladno. Usput zviždali su često švistaci (*Marmota marmota*) znak, da ovuda ljudi neidu prečesto. Put prestaje iz jezera. Počimlije uspon kamenjem. Isprva dobro, a poslije teže, jer se sitnije kamenje pod nogama rušilo. Pošto smo prošli veliko snježište sa tvrdim snijegom i opet prud, uspeli smo se na preval Želazna vrata. To je posve uzak prolaz neko 3 m. Sa sviju strana dižu se golome stijene i strmoglave dubine, tek jedan žlijeb spušta se u položaju, kojim se može proći. Za vrijeme dok smo se mi uspinjali, kolega Potočnik spustio se tim žlijebom, učinio stope u snijegu i opet se vratio. Spuštali smo se po dvojica i to u razmaku od $\frac{1}{4}$ sata. Najprije nekoliko metara žlijebom, onda se obidje snijeg i ispod stijene neko 30—40 m, ali je nezgodno zbog kamenja, koje bi se lako odlomilo, ali trebalo se držati stijene. Prošli smo opet snijeg i onda otvorenom stranom spuštali smo se prudem opet do jednog dugačkog snježišta, onda opet kamenjem i bili smo na maloj travom obrasloj izbočini, gdje su nas dočekali Potočnik i Vovk. Usput je dva puta protrčala divokoza. Švistaci su vrlo često zviždali. Sa malog travnjaka gledali smo na strminu, koju smo prošli i iščekivali kolegu i kolegicu, koje smo gledali, kako se kao mravi spuštaju, jasno su se isticali prolazeći snijegom. Naše stope bile su prve na snijegu i učinili smo vidljiv trag, koji smo još dugu razabirali spuštajući se u Kaču dolinu. Ispod žlijeba našli smo praznu škatuljicu sardina; ove godine nije još nitko prošao. Naoblaci se nešto i zahladilo, skuhali smo čaj i čekali. Zamalo bili smo svi i poslije odmora počelo je opet spuštanje terasa neko 400 m. Još malo i bili smo kod Zelenog jezera u Kačoj dolini. Jezero je plitko i svjetlo zelene boje. Pogled na tatranske vrhove iz Kače doline impozantniji je nego od Morskog Oka. Vrhovi su divlji, na se u dolinu spuštaju velikim okomitim stijenama. Ganek, Rumanovy, Žlobisti, Želazna vrata, Zmarzly, Batižovički i Gierlachowski vrhovi. Mežan i Nikolić plivali su malo Zelenim jezerom, a ovde se kod nas odijelio Vovk, koji je pošao iz Kače doline u dolinu Bijele vode, i odanle u Zakopane, a mi smo se uspeli do malog Litvorovog jezera i odanle direktno prema karti preko kamenja do Zmarzlog stava. Taj stav leži u visini od 2047 m. Dolina toga jezera posve je neobična, fantastična inscenacija sjeverne priče. Bilo je neko $5\frac{1}{2}$ poslije podne. Jezero leži u dubokoj sjeni, u jezera spušta se sa visokih stijena snijeg, pol jezera zapremaju ledene i sniježne ploče, a ostalo je duboko, crna voda. Mala slika ledenog mora! Zapadne stijene sve su u sjeni, i uopće sve je u sjeni, jedino vrh Male visoke sjaji obasjan suncem. Od jezera dalje vodi put i serpentinama popeli smo se na preval Poljski greben 2208 m. Pred nama diže se Gerlach. Sutra ćemo gore! Daleko dolje vidi se slovačka ravnica. Slikovita zelena ravnica i uredna sela. Dobrim putem za kratak čas smo u Šleskom domu. I taj je dom na obali jezera.

8. VII. Radi skupoće smanjili smo potrebe i spavali dosta loše u zajedničkoj spavaonici na kratkim ležajima za mladež. U jutro smo prije uspona na Gerlach je-

dva popili čaj. Mislili smo da put ne će biti težak. Međutim uspon na Gerlach dosta je naporan; to je penjačka tura. Markacija bijelo zeleno bijelo vodi isprva putem do nekih strmih stijena, u kojoj su zabijeni klinovi, lanci i žice. Popevši se na stijene, sve te naprave prestaju i treba oštro gledati na znakove, jer znak vodi dobrim žlijebovima i očekuje se, da ćemo tako sigurno stići gore. Uspinjali smo se tako 2 h do Gerlachovske prevale, a odanle vidi se vrh dosta blizu. Međutim ovde počinje t. zv. Gerlachovski kotao. Spušta se i diže i zaobilazi neko šest puta. Tako se sve više primiče vrhu. Treba se veoma oprežno penjati. Uprtnjača nas je mnogo smetala, ali smo ju morali uzeti, jer smo istoga dana imali ići dalje. Pogotovo kod spuštanja uskim žlijebovima i još više kod prolaza uz stijene uprtnjača dosta smeta. Mjestimice prolaze se veoma eksponovana mjesta, ali granit je čvrst i obiluje dobrim uporištima. Na sam vrh uspinje se dosta dugim i strmim žlijebom; u 11 h bili smo gore. Uz put i gore pala je na mahove solika, ali je kroz oblake probijalo sunce i Slovačka se zelenila u suncu. U Smokovcu gradi se orijaški hotel, sama ta zgrada činila se većom no čitavo ostalo mjesto. Gerlach smješten je južno i prema slovačkoj ravnici nema nikakovih vrhova. Daleko se vidi pojas Niskih Tatara. U pola sata razvedrilo se posvema i jasno su se pokazivali visoki vrhovi istočno od Gerlacha — Lodenov, Lomnica. Tim usponom uspeli smo se na najviši vrh Tatra — 2663 m. Gerlach je posve gô, rastrgane granitne strme stijene, bez raslina, bez snijega, sam kamen. Na vrhu je željezna češka zastava i mali ormarić. Sa Gerlacha otvoren je vidik na sve strane. Prema jugu prostire se ravnica slovačka, a sa sviju drugih strana dižu se u vis bezbrojni tatarski vrhovi. Gore sastali smo još nekoliko turista, većinom Poljaka, koji su imali isti cilj kao i mi: noćenje u roztočkoj dolini. Naš par još nije stigao i mi smo se počeli spuštati. Premda spuštanje ide sa manje napora nego uspinjanje, ipak sam se osjećao vrlo slabim, jer čitav dan nijesam ništa jeo. Trebalо je proći još nekoliko stijena. U $\frac{1}{2}$ bio sam dolje na raskršću puteva. Tamo sam našao Mežana. Potočnik pošao je smjerom: Poljski greben, Roztoka. Čekali smo čitav sat, a od naših ništa. Nismo ih u opće više dočekali. Naglo je udarila kiša i mi odosmo žurno prema poljskom grebenu. Na Poljskom grebenu bila je gusta magla i šibalj je hladna kiša pomiješana tučom. Spuštajući se nismo vidjeli ništa — niti ledeno malo jezero niti visokih vrhova ali smo brzim hodom došli na put prema roztočkoj dolini. Viša je prestala. Razvedrilo se. Hodali smo žurno. Bili smo četvorica: Mežan i ja i dva Nijemca. Kad smo sišli na kolni put, odmakli su Mežan i jedan Nijemac daleko napred, a ja sam s drugim zaostao. Po karti prešao sam potok i lako našao turističku kuću u Roztokama. Bio sam bez novaca, ipak sam popio mljeko. Mežan došao je tek za sat. Potočnika u opće nije bilo. Istog dana u 11 sati noću bio je već u Zakopanima. Na Poljskom grebenu našli smo ceduljicu, da je onuda prošao u $\frac{3}{4}$, kad smo mi prolazili bilo je $\frac{3}{4}$. Mežan isto nije imao novaca, jedva smo prespavali.

9. VII. Ostavivši Roztoke prošli smo malu šumu i došli na cestu, koja spaja Zakopane sa Morskim Okom. Odavle do Zakopana bilo je još 25 km.

Taj dan bilo je cestom zabavno; bila je automobilska utrka. Nakon 5 h hodila bili smo u Zakopanima, gdje smo sproveli čitavo poslije podne do noćnoga vlača. — Nikolić i kolegica vratili su se zbog kiše u Šleski dom i tek dva dana poslije nas stigli u Krakow.

Tatre su veoma lijepo planine, te se u mnogom razlikuju od drugih planina. Dužina im je 50 km, širina 20 km, zapremaju u svemu površinu od 1000 kl². Obiluju mnogim i raznolikim vrhovima, jezerima, vodopadima. Jezera ima preko 100, najniže leži u visini od 1100 m, najviše 2154 m. Centralni dio, »Tatry Wisokie« sve su iz granita, periferni dijelovi pomiješani su s vapnencem. Tatre nijesu nastanjene. Planinarskih kuća imade mnogo i dobro su opskrbljene. Politički pripada manji dio Poljskoj, a veći Čehoslovačkoj. —

Sleme [1911 m.]

D. Paulić.

Zagreb.

Nije to opis puta na našu Medvednicu ne — ime im je doduše zajedničko, već se tu radi o usponu na sjeverni ogrank Mojstrovke, od kojeg je najljepši razgled na Jalovec.

Kada sam prošlog ljeta tako neuspjelo završio svoj »raid« sa Jalovečkim slikama, odlučio sam se svakako, da ispravim ono što mi je ljeti umaklo.

Prilika je bila tu. Utaborili smo se u dolnjoj Koči na Gozdu, za četiri dana božičnih praznika. Transport smučara i smučarica sretno je otišao u Planicu, tako smo kroz sva četiri dana, ostali neograničeni gospodari našega hotela. Suhog drva je bilo na pretek, a uz to smo našli u komorici još čaja i šećera; za gunjeve se ovog puta nijesmo trebali tući, bilo nas je samo četiri a gunjeva preko trideset. Da je to bio najveći bene — to svaki dobro zna, koji je bar jedan dan »prezimio« na planinama. Naše dame su smučke mudro ostavile dolje kod Slavca, a mi smo ih zapravo nosili na promjenu zraka.

Drugi dan sam pod snijegom, u nekoj strmoj uvali otkrio neki zakučasti kamen i tom prilikom slomio nos desnoj smučki. Evo najboljeg izgovora, da se ipak uza sve snježne prilike odlučimo na kakvu pješačku turu. Kuda zgodnije nego li na Sleme?! Poznam taj kraj kao moju cipelu — pa se nijesam morao dugo mučiti, da Branka na to nagovorim, on je bio odmah za to.

Treće jutro krenemo prije sunca iz kuće, ostavivši dame zakukljene, kao u kakovom eskimskom logoru. Da mi bude laganje snosit moj križ, Branko je ponjeo svoje smuči, da se ima i on čime da muči. Hodali smo lagano, snijeg sve škripi i vrcu pod našim okovankama i iza pola sata stigli smo već do Erjavčeve koče. U isto vrijeme dobila je i Mojstrovka crvenu kapicu — sigurno je pocrvenila od srama, što smo uranili prije nje. U dolini je bio još polumrak — ljubičasto-zelenkaste magle provlačile su se kroz dolinu Velike Pišnice tijekom i kradomice, kao da znaju, da se bave nečistim poslom. Kod zadnjeg zavoja ceste skrenemo desno, pa onda strmo gore pravac — sedlo medju Mojstrovkom i Robičjem (1807 m.).

Sad su nam mašine malo zastale. Branko već stao preklinjati svoje smuči, a ja ne manje svoje ploče, stativ i slične težine koje su mojoj uprtnjači dali sasmostojnu formu.

Tražeći bolji »put« nađemo tako na stari plaz, koji se sav sledenio, pa smo po njemu laganje dolazili naprijed. Na pol puta do sedla sastanemo se sa suncem, koje nam odmah otjera našu indispoziciju radi nametnika na našim ledima.

Duboko u dolini u smjeru naše kućice uzdizao se uski trak dima, bio nam je to znak, da su dame još uvijek dole. Strmina je postala sve veća, pa nam je iskidana površina uledenog plaza dobro pogodovala, da se održimo i ne odskliznemo natrag u dolinu. Htijući razgledati naš dosadanji uspon nisam se trebao puno okretati, tek malo sagnuti glavu i već sam pod nogama vidio svu dolinu, od terase oko Erjavčeve kuće, pa sve do zadnjih serpentina prema Vršiću i opet sve dole, do ulaza glavne doline u Krnicu.

Morali smo paziti kako stupamo — bili smo bez dereza i cepina — oboruzani tek čvrstim palicama i starim iskustvom i poznavanjem terenskih prilika. To nam je i najviše pomoglo, da smo iza $\frac{3}{4}$ sata odkako smo ostavili zavoj ceste, došli tik pred sedlo kod Robičja.

U visinama je vladao vihor — kazivale su nam to one sitne male zastavice, koje su se poput trzajućih plamečaka preljevale kao opal na grebenima Prisojnika. Zastali smo zato na čas, da malo odahnemo i da se priredimo za prelaz na sjevernu stranu.

Baš nasuprot nas uzdizao se iz bezdana titanski sklop Špika, Škrlatice i Rogijice. Od nijedne točke nisu ti vrhovi tako impozantni kao odavle. Vidiš ih potpuno, od šumom zastrtog podnožja, pa sve skroz do zasutih prudišta i dalje gore do oštih rezanih oblika, njihovih najviših vrhunaca. Sad su još ležali u svilenom polusvjetlu, tek tu i tamo si je koja stijena prisvojila mali tračak sunca, koji se u toj modrini svjetlio kao zrcalo. Vrijeme je prolazilo — a put još dalek i neznamo kakav će biti, pa podosmo dalje.

Prodemo još desetak kritičnih koraka i eto nas na protivnoj strani. Začudno ovdje nije bilo još vjetra, bili smo još u zatišju, ali tamo na rubu prema dolini Male Pišnice i prema Planici drhtale su oguljene grane vtipih ariša. Sad je uskrsla i cjela grupa Ponca, pa se osobito najsjevernije Mala Ponca najviše isticala od svojih susjeda. I zapadni horizont je bio posvema čist i približio nam na dohvati cijeli niz vrhova Velikih Tura, kao Grossglockner, Venediger-Ankogl i t. d. Ostale ne poznajem, pa se nisam ni mučio, da svakom pojedinom nadem pravo ime, bili su lijepi, čisti — sjajni i veličanstveni, kao kakova bajna prikaza iz dalekog svijeta — pa više nisam od njih ni tražio.

Sunce nas je prikovalo u te uvale, moja crna kutija bila je dosta zaposlena kao i Branko, koji mi je risao i poljepšavao snijeg, tragovima svojih smuči. Ali i tome je došao konac. Sjetili smo se glavnoga razloga našega puta — Jalovca i podosmo odmah dalje. Da, lakše je to bilo odlučiti i reći nego li izvesti. Branko još kako tako daske su mu doduše išle tamo kud su one htjele — ali zato je i snijeg počeo, da traži od mojih nogu što se već njemu dopalo. Dva koraka naprijed, pa onda do pasa u snijeg, pa onda ti pod jednom nogom tvrdi snijeg uzdrži, samo da se pod drugom može ulomiti. Sile su bile još svježe i išlo je nekako naprijed, pogotovo kad sam video, da ni Branko nije daleko pred menom. Neznam što se sve odigraloiza uvala i zasipanih klisura — no naskoro mu se prikučim i on si baš dade oduška, okrstivši svoje smuči jednim neispisivim imenom.

Uvidjeli smo, da ćemo taman u podne biti na Slemenu, ako tako nastavimo, a bilo je sad prošlo tekar osam. Potražili smo drugi put i zbilja smo ga i našli. Sa Mojstrovkinih stijena survalo se ovamo sila kockastih blokova, koji su ljeti pokriti džbunovima rododendrona. Sad je sve to snijeg preobrazio, zametavši tako sve debelim plaštem, da su se sve kocke i blokovi pretvorili u same kopiće i čunjeve. Ti su još bili kako tako pristupačni, ali sav snijeg među njima bio je mekan i sipak i nije držao baš ništa. Propadao sam tu mjestimice i preko glave.

Morao sam poći još dalje na desno, na sjevernu stranu obronka gdje sam našao na zbiti tvrdi snijeg, koji me držao na površini. Tu je vjetar djelomice otkrio put, pa sam dozvao Branka, da se za danas okani svojih snježnih konjica. To je konačno i djelovalo, ostavio ih je uz doličan blagoslov kraj jednog markantnog starog ariša i pošao onda za mojim tragom.

Vjetar se razmahao do vihora, noseći oštare ledene iglice, kroz sve pukotine odjela, tražeći prkosno kožu, da nas izbode. U toj borbi predemo pol puta, kad se najednoč snijeg stao kidati i pucati u velikim pločama prijeteći, da će nas poklopiti i povući sobom u dolinu. Poznam taj teren dobro i još bolje strminu kojom se ti pristranci ruše u Malu Pišnicu, pa naglo zaokrenemo lijevo preko hrpta, opet među one odvratne kopiće. nne lepeze, veliko snježište Mojstrovke.

Lijevo od nas pružilo se poput ogro kutu od gornje izlazne točke, mogli latako je pravilno izdjelano, da smo premaje. Držali smo se slijepo vrhova, jer svaki gano prosuditi, naše puževu napredovanu je obično do pojasa u sipki brašnasti neoprezni korak među kopićima svalio n snijeg.

Napokon se dokučimo istočne kosine Slemenova i traverzirajući ju oprezno, dospijemo na njeno bilo.

Došli smo prekasno!

Jalovec je bio skoro sav u sjeni, a i gornja Planica već napola zastrta. Umako mi je i ovaj puta, ali nismo se žalili, jer nas je pogled na sve druge strane, posvema otstetio. Došli smo do onih slavnih i tajnih točaka za snimanje Jalovca, na one neke uvale, koje su sad bile prigušene mekim sipkim kristaličima prašnoga snijega. Tamo smo zastali i potražili zaklonište iza jedne urušene smreke, da uživamo zaslужeni odmor. Vjetra tu nije bilo, stisnuli smo se jedan uz drugoga, ne misleći na ništa tek upijajući u sebe te veličanstvene forme — linije — boju i zrak.

Sunca — sunca, topline i zraka tražilo je umorno tijelo i iscrpljena pluća, koja su ovaj puta hrabro dala svoj porez.

Oko dva sata rastali smo se od nevjernoga Jalovca i pošli brzo natrag. Škrlatica-Špik i svi ostali njihovi drugovi bliještali su se u potpunome osvjetljenju okomitih sunčanih zraka, kao bijelo usijano srebro. Zaveli su me na još par snimaka i onda tjeraj brzo natrag. Sad je već išlo laganje, hodali smo našim izgazenim tragovima, ali je ipak sunce požutilo, kad smo došli do Brankovih smuči.

Još pola sata ako dobro ide i biti ćemo med Robičjem. Snage su bile ali na izmaku, a uz to smo morali krenuti desno u one nesretne uvale. Korak dva naprijed, pa onda do pasa u snijeg, išla je opet stara pjesma, tako sve laganje do sedlašca.

Gore smo došli bez daha, bacivši se do kraja iscrpljeni u snijeg. Tu sam shvatio, da bi san, koji bi nas u tom stanju zatekao, bio sigurno poslednji.

Prebacimo se preko i zadnjom snagom se oglasimo našim drugaricama u dolini. Jeka nam vратi i njihove glasove. Za dalnjih četvrt sata bili smo kod njih dole, dok su se brijegevi istovremeno stali žariti.

Hodali smo iscrpljeni i umorni, ali smo ipak visoko dizali glave, da vidimo zadnje časove dana, koji je mogao kobno po nas završiti. Susjedni bedem Špika i Škrlatice je gorio užaren, pa plamlio tinjajući, dok nije ugasnuo pretvorivši se u sivozelenu siluetu, da dočeka noć i zvijezde.

Naše slike.

Pad Šištice. Udaljeno jedno 20 km od Konjica (Bosna) nalazi se romantično Boračko jezero. — Iz ovoga istječe omanji potočić, zvan Šištica, koji se u prekrasnom slapu slijeva u Neretu. Zanimljivo je, da Boračko jezero posjećuje godišnje po nekoliko hiljada turista, dočim slap Šištice nitko i ne poznaće, i ako nije udaljen niti jedan sat hoda od Boračkog jezera, a po svojoj ljepoti svakako ne zaostaje za ovim, ako ga ne nadmašuje.

Slika vrh Mont Everest, opisana je u čl. Treći uspon na Mt. Everest, a uzeta je iz Alpine Journal No. 299. Vol. XXXIV. November 1914.

Slika Morskie Oko, snimljena od g. ing. Franja Potočnika iz Ljubljane opisana je u članku V. Tatre.

Jelenc (1442 m). U gorskome sklopu našeg Gorskog kotara — uz Risnjak i Sniježnik — ponajjače se ističe Jelenc 1442 m, kojeg se po njegovoj obloji glavici lako raspoznaće. — Njemu uz bok uzdigla se 1304 m visoka Skurina i Kobilja

glava (1315 m) pod kojom se pitomo smjestila šumarska postaja Lividraga. Put na Jelenc moguć je iz Tršća — preko Ghyczy vrha (Farjevog laza) — Smrekove drage ili preko Lividrage.

Kako je ovaj vrh dobio svoje ime nezna se ni danas posve stalno. — Općenito se drži, a to je i najvjerojatnije, da je ova planina u svoje vrijeme obilovala jelenima, pa odatle joj i ime Jelenc. — Nekoju opet misle, da je ime Jelenc nastalo — po nekom luku Jelencu, koji ga je prije više godina otkrio. — U jednom od posljednih brojeva Hrv. Planinara — krivo je ispravljeno ime Jelenc u »Jelenac«. Već sama činjenica, da stotine obitelji Gorskog kotara nose ime »Jelenc« (a to nije tek slučajno, već imade neku vezu) dovoljno obara spomenuto tvrdnju!

Sam uspon na vrh Jelanca, tako je lagan, da ga može svaki neplaninar posjetiti — ali je zato udaljenost tim veća. Od Tršća do vrha Jelanca potrebno je 5 sati hoda. Čitav put od Tršća do

Smrekove drage (3 sata) vodi šumskim kolnikom; odavle počimlje mali uspon stazom do podnožja. Za pol sata nešto pojačanog uspona — i mi smo na vrhu Jelanca.

Vrh Jelanca potpuno je obrasao klekvinom. Od planinskog bilja nalazimo na Jelencu runolist kojega prati vjerna mu družica »Alpinska ružica« ili sleć, a da ne govorimo o ostalom planinskom bilju kojega imade ovdje na pretek! Još spomijamo »Encian« ili srčanik kojeg ovdje narod vrlo

cijeni poradi svestrane ljekovitosti njegovog korjena. — Jedno je sigurno: Bogatstvo flore zahvaljuje Jelenc jednoj — žalosnoj činjenici: da ga se rijetko ili nikako posjeće!

O panorami Jelanca progovorili smo također u broju 1. god. XXI. Hrv. Planinara — donijevši i sliku »Pogled s Jelanca na sklop Vel. Risnjaka i Snježnika«, — a danas nončimo sam Jelenc snimljen s njegova podnožja.

Zv. Zobundžija.

Društvene vijesti.

Prva redovita glavna skupština putne i nabavne blagajne H. P. D. središnjice u Zagrebu. Dne 6. travnja o. g. održana je u prostorijama planinarskog društva prva godišnja skupština putne i nabavne blagajne H. P. D. potrebne i nade sve korisne institucije u propagandi planinarstva, jer omogućuje manje imućnjim članovima besplatno putovanje u gorske predjele na zajedničkim izletima. Osim toga pribavlja svim članovima planinarskog društva razne planinarske potrepštine kod domaćih trgovaca uz pogodovne cijene.

Putna i nabavna blagajna središnjice planinarskog društva osnovana je polovicom rujna 1924. pod pročelnictvom popularnog našeg planinara, organizatora i propagatora planinarske ideje, potpredsjednika središnjice Josipa Pasarića. Pošto je od središnjice primila kao početnu glavnici predujam od 5.000 dinara, započela je odmah svojim djelovanjem, pa je uz organizovanu suradnju članova odbora stekla brzo među članstvom svojim radom opće priznanje, a njezin materialni uspjeh u prvoj godini iznenadio je izvan svakog iščekivanja.

Tajnik putne i nabavne blagajne pročitao je na skupštini izvještaj o jednogodišnjem njezinom radu, iznesavši poredbu, da se je kraj 6.000 redovitim članova upisalo u putnu blagajnu jedva njih 30, što čini 5 njih na 1000, dok je u podružnici »Sljeme« upisano u putnu blagajnu 50 njih na 1000. Pripisuje to nehaju članova za planinarstvo, koji se konačno zadovoljavaju sa izletima u bližu okolicu, gdje im ne treba putne blagajne. Mnijenje je, da bi za širenje planinarske ideje bilo bolje, da su svi članovi planinarskog društva ujedno i članovi putne i nabavne blagajne, poput člancova Sokola. Danas broji putna blagajna u svemu 30 članova, 21 muških i 9 ženskih.

Putna je blagajna priredila u 6 mjeseci 14 zajedničkih izleta, sa 104 člana, troškom od 4.538 Din 50 p., a izletima je prisustvovalo 25% članstva. Od tih je priredeno 10 izleta po Hrvatskoj i 4 izleta po Sloveniji.

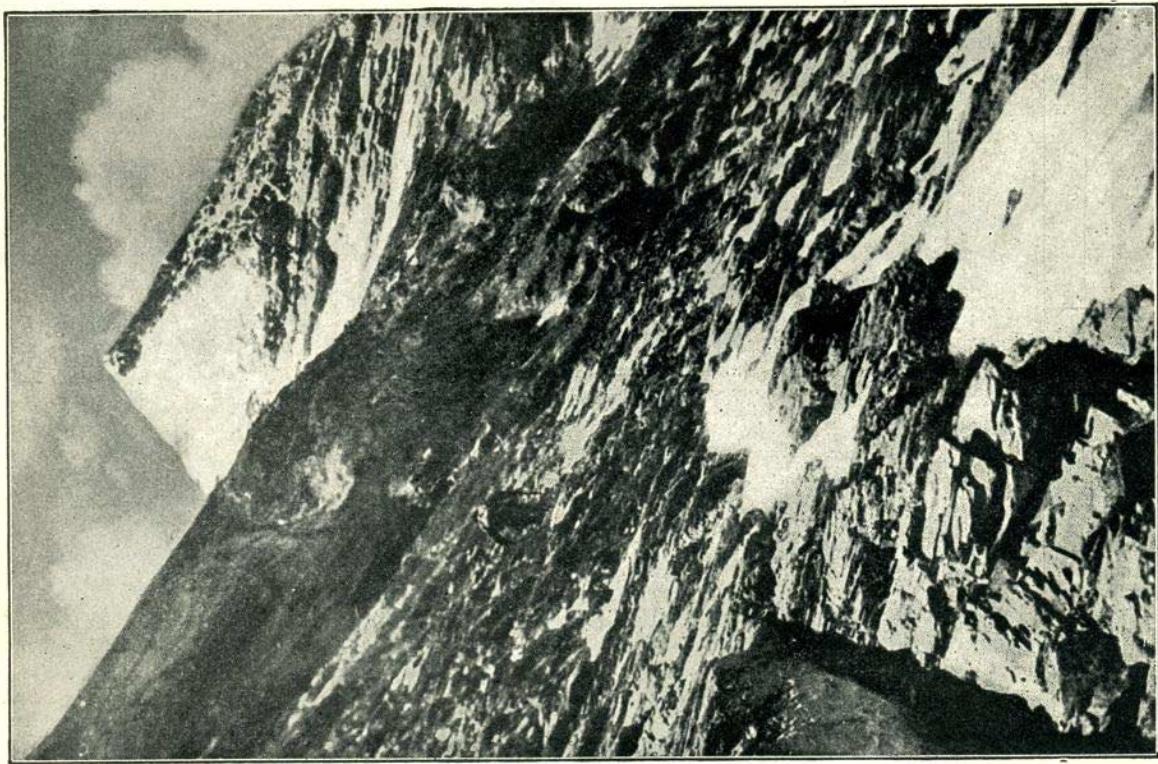
Što se tiče nabavne bagajne stupio je odbor u vezu sa domaćim tvrtkama planinarskih potrepština, s istima sklopio ugovor, prema kojem su se dotične tvrtke obvezale dati članovima hrv. planinarskog društva 5% popusta, a putnoj i nabavnoj blagajni 5% uz četvrtgodišnji obračun.

Od važnih zaključaka, što ih je odbor stvorio, spomenuti je ove: a) članovima se ne isplaćuje prigodom zajedničkih izleta brzovozna željeznička pristojba, već si svaki član razliku između obične i brzovozne tarife sam naplaćuje; b) članovima isplaćuju se putne pristojbe samo na pruzi unutar obiju izletnih točaka najavljenog izleta. Putovanja do bliže stanice na toj pruzi isplaćuju se, ako su se pojedinci na bližoj stanići udaljili ili zasebice ili u manjim grupama odijeljeno putovali.

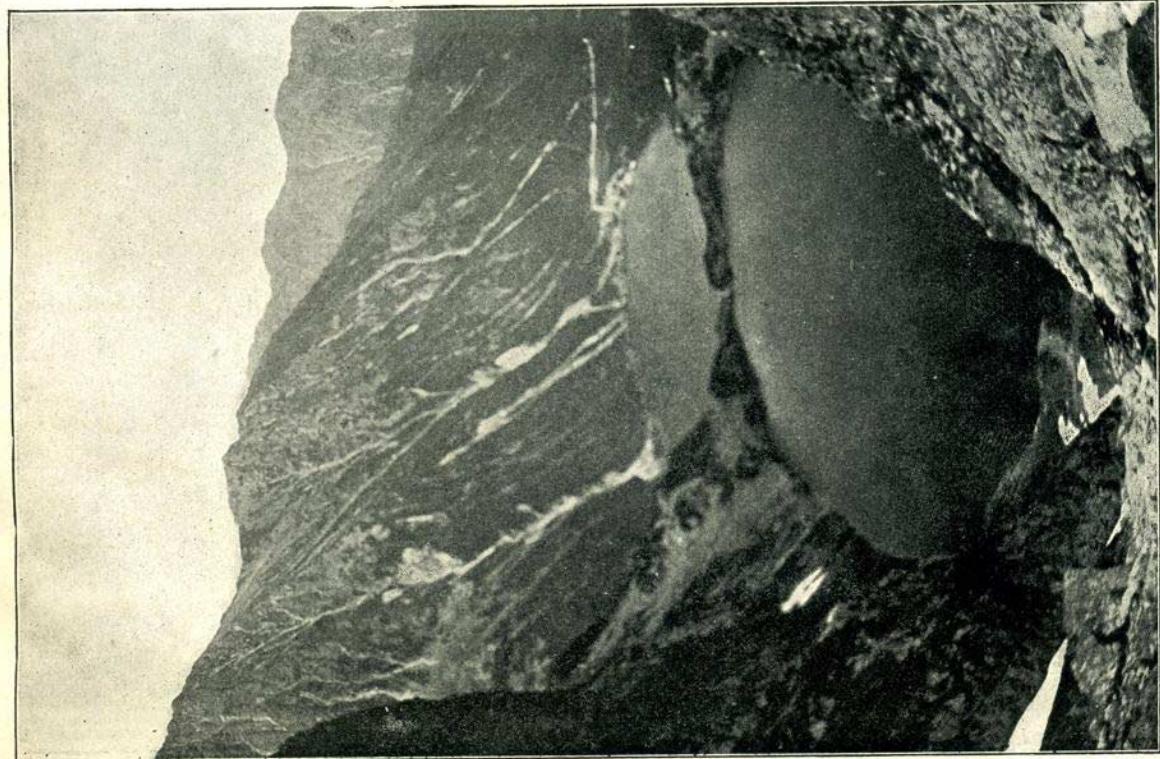
O blagajničkom djelovanju društva podnio je izvještaj blagajnik Konrad Egi sa iscrpivim uvidom u imovinsko stanje društva i bilancem, prema kojоj je na dan 31. ožujka 1925. u zadnjih nekoliko mjeseci imovina narasla gotovo za dvije trećine, te iznosi 16.374 Din 55 p. — Blagajničko djelovanje bilo je slijedeće: Prihodi. — Upisnina 340 Din, članovima 3.480 Din, temeljni doprinosi 4.200 Din, darovi i čisti prihod zabava 12.517 Din 65 p., ukupno 20.537 Din 65 p.

Razходи: — Razni troškovi 340 Din, putni troškovi 3.823 Din 10 p, čista imovina 31. ožujka 1925. — 16.374 Din 55 p, ukupno 20.537 Din 65 p.

Porast imovine od 31. XII. 1924. do 31. III. 1925., u tri mjeseca iznosi 10.5956 Din. 50 p, čisti prihod pokladne zabave 24. II. 1925. — 7.987 Din

VRH MOUNT EVEREST.
PO FOTOGRAFIJI Mr. SOMERVELL-A. (Iz Alpine Journal.)

CZARNY STAW: MORSKIE OKO S PUTA NA RYSY.
FOTO: ING. F. POTOČNIK.

05 p, od ove je zabave darovao središnjici planinarskog društva za nadogradnju kuće na Sljemuenu 500 Din.

U ime nadzornoga odbora izvjestio je član Vjekoslav Cvetišić, da su knjige i računi pregleđani i u redu nadjeni, na što glavna skupština uzima do znanja sva tri izvještaja i podijeljuje odrešnicu odboru.

Prije prelaza na izbor novog odbora izjavljuje dosadanji pročelnik putne i nabavne blagajne, g. Josip Pasarić, da se zahvaljuje na mjestu pročelnika, jer je odviše preopterećen poslovima u raznim društvima, a naročito u središnjici H. P. D., kojoj je duša i organizator. Skupštini ne uspijeva, da ga zadrži i nadalje na mjestu pročelnika, zahvaljuje mu na njegovom dosadanjem radu u putnoj blagajni i na njegovom obećanju, da će svakom prilikom poduprijeti rad i djelovanje toga društva. Na to se prelazi na izbor novog odbora. Pročelnik g. Pasarić predlaže, da se jednoglasno izabere odbor, kako je predložen na izbornoj listini i pošto skupština jednoglasno to usvaja, izabran je na godinu dana odbor kako slijedi:

Pročelnik: Köröskeny Ervin, tajnik: Vučak Josip, blagajnik: Konrad Egi, odbornici: Dr. Zlatko Prebeg, Jeušnik Ivan, Šorš Milan, Fritsch Ivan, revizori: Matijašić Fran, Cvetišić Vjekoslav i Berger Bela.

Kod točke dnevnoga reda o posebnim predlozima uzima riječ član Vjekoslav Cvetišić, koji glavnu skupštinu izvješćuje o svojedobnom zaključku odbora, prema kojemu se nije moglo udovoljiti posebnim predlozima »Zbora vodića«, koji nisu ni u skladu s pravilima putne blagajne, a niti bi ih podneslo blagajničko stanje. Nadalje stavlja predlog novom odboru da ga prouči i eventualne svoje zaključke stvori o tome, kakav bi se trebao naći matematički ključ, da se članovima za svaki zajednički izlet platiti željeznička pristojba ili možda bi se to dalo provesti uz neki minimalni prinos člana, koji na izletu sudjeluje.

Pošto je time dnevni red ove prve glavne godišnje skupštine bio iscrpljen, zaključuje ju pročelnik sa očekivanjem, da će kraj 6000 članova središnjice H. P. D. porasti i broj članova putne blagajne.

Dogradnja planinarske kuće na Sljemuenu. Poslije rata sve se više osjeća potreba, da se planinarska kuća na Sljemuenu dograđi i proširi. Posjet Sljemuenu na blagdane sveduili raste, te planinarska kuća ne može na takove dane za

lijepoga vremena ni zimi primiti pod svoj krov brojne rojeve izletnika i planinara, dok u ljeto doba njihov broj katkada naraste na više stotina. Stoga je središnji upravni odbor još prije 3 godine odlučio, da se nova društvena zgrada povisi na jedan kat i od verande načini velika blagovaona, a gradska kuća da se samo popravi i zgodnije preudeši u savezu s novom povećanom kuhinjom, koja se ima iza kuće podići. Načrt za tu dogradnju izradio je po želji odbora poznati stručnjak, gosp. gradjevni nadsavjetnik ing. A. Pisačić. Prošle je godine izradjena drveća gradja, koju su na molbu uprave »Hrvatskom planinarskom društvu« što poklonili: začasni društveni predsjednik grof Miroslav Kulmer i industrija drva »Croatia« (ravnatelj Froelich), a uz sniženu cijenu prodali: općina grada Zagreba, uprava prvostolnog kaptola zagrebačkoga i vlastelin Đurđević. Troškovi za nabavu, izradbu i dopremu grade na gradilište iznose D 75.000. Sada se s dopuštenjem gradske općine kopa kamen za dogradnju u blizini planinarske kuće. Stolarske su radnje povjerene najpovoljnijem nudiocu, društvenom članu g. Stjepanu Lončariću. Tesarske, zidarske i ostale radnje također su izdane te će se ovih dana pristupiti k izgradnji. Neprilika je s dopremom građevnog materijala iz Zagreba (pijeska, vapna, opeka, cementa i t. d.), jer su neki dijelovi sljemenske ceste jako izrovani ili krupnim šljunkom nasipani. Čim se cesta izravna i pospe pijeskom iz graba, moći će se potrebna grada za zidanje brže i jeftinije dopremiti na Sljeme. U društvenoj zgradbi jedna će se veća soba preudešiti za kupaonu, čime će se udovoljiti zahtjevu mnogih planinara, a napose onih, koji kane ljeti dulje vremena boraviti u kući. U tu svrhu kao i za ispiranje zahoda ima se izgraditi vodovod, kojega će cijevi ići od donjega izvora u kuću. Računa se, da će dogradnja trajati oko 2 mjeseca i da će kuća biti gotova prije jeseni; dakako, ako bude vrijeme povoljno i ne nastanu nepredvidene zapreke.

Uskršnji izleti. HPD središnjica kao i podružnica »Sljeme« u Zagrebu priređuju redovno svake nedjelje ili blagdana zajedničke društvene izlete, ponajviše na hrvatske, a često i na susjedne slovenske planine. Na tim izletima obično učestvuje, osobito ako je povoljno vrijeme, oveći broj članova, kojima se tako pruža zgodna prilika, da upoznaju i razgledaju prirodne krasote svoje domovine. Ti izleti, ako su promišljeno vodeni, oživljaju društveni život i pomažu razvoju drugarskog duha među članovima i širenju zdrave planinarske-

misli u udaljene planinarske krajeve. Uz te zajedničke izlete spomena su vrijedni i manji izleti, na kojima se udružuje po pet, a često i po dva, tri lica, t. zv. intimni izleti srodnih duša, koje zaziru od buke i mnogobrojne skupine. Na takovim je izletima pojedinac slobodniji u kretanju i promatranju prirodnih krasota. Prednost je takvih manjih skupina, što se za njih danas može lako naći konak i dolična opskrba i u najudaljenijem selu. I njih ide dio zasluge za to, što planinari danas nisu više rijetke ptice na Velebitu i Gorskom Kotaru.

O ovogodišnjem Uskrsu broj je izletnika kao i različitih manjih izleta bio vanredno velik. Za Gorski Kotar i Primorje javio se toliki broj učesnika, da se je od željezničke uprave morao zatražiti posebni planinarski vlak. Vrijeme bilo je vrlo promjenljivo te je pogodovalo samo onim skupinama planinara, koje su sišle izravno u Primorje ili se uspele na snježne poljane pod Triglavom. Planinare, koji su se uspinjali na Risnjak, Bitoraj, Viševicu i Snježnik, pratila je na prvi dan Uskrsa magla i kiša, dok su se njihovi drugovi u Primorju kupali u punom sjaju proljetnoga sunca. Slična je sudbina zadesila skupinu mlađih naših planinara, koji su se od Metka u Lici uspeli na Dôce u južnom Velebitu i kroz Veliku Paklenicu po kiši doprli do Starigrada, odakle su se na uskršnji ponедeljak po lijepom vremenu i suncu opet uspeli na Podprag i Tulove grede i odanle opet prešli u Liku. S nepovoljnim su se vremenom imali boriti troje naših iskusnih planinara kod teškog strmog uspona po tvrdom snijegu na Pecu (2126 m) na medi Koruške i Austrije. Na Triglav su se odvažile na skijama dvije skupine naših planinara, jedna se uspela uz dolinu Krma do Vodnikove kuće nad Velopoljem, odakle je kroz četiri dana pravila izlete na Mali Triglav, Kredaricu i sedlo Hribaricu, dok je druga na skijama prodrla prodom između Cmira i Urbanove špice do Staniceve kuće pod Triglavom, odakle se je sutradan (na veliki ponedeljak) uspela do Kredarice i sišla kraj Aleksandrové kuće i preko sedla Hribarice u gorsku dolinu sedmerih jezera i u noći niz Komarču sišla na Bohinjsko jezero. Svi su se planinari zdravi i čili vratili kući.

Nova podružnica u Krasici. Omladina mesta Krasice, prožeta željom, da upozna i razgleda prirodne krasote domovine, odlučila je na poticaj g. E. Franiškovića, člana hrvatskog planinarskog društva, na svom sastanku 31. ožujka, da osnuje planinarsku podružnicu u svome mjestu, pa je stala

prikupljati članove. Povrh upoznavanja divnih krajeva podružnici će biti zadaća, da članove podigne u moralnom, socijalnom i kulturnom pogledu predavanjem izleta, sastanaka i zabava. Središnjica je novoj podružnici poslala pravila, naputak za osnutak i druge potrebne obavijesti. Dosad postoje ove podružnice u našem Primorju: u Sušaku, Hreljinu, Crikvenici i Senju. Osnutak nove podružnice u Hrv. Primorju, a na području krasnih planina Gorskega kotara nov je dokaz, da zdrava planinarska misao hvata sve dublji korijen u širim redovima našega naroda. Hrvatski planinari s veseljem pozdravljaju namisao, krašičke omladine, uvjereni, da će odsad na silazu s Risnjaka, Snježnika, Tuhobića (kraj Fužina), Bitoraja, Viševice i Medvedjaka nalaziti u Krasici i potrebljno sklonište i bratski susretaj novih planinarskih drugova. Podružnica je osnovana na pouzdanom sastanku dne 19. IV. o. g., na kome je primila ime »Snježnik«. Prihvaćena su pravila i izabran privremeni odbor, koji je predao oblasti pravila na potvrdu. Podružnica u svom početku broji 30 članova.

VIJESTI IZ NAŠIH PODRUŽNICA. Podružnica »Ivančica« u Ivanču održala je drugu glavnu skupštinu 15. IV. o. g. u tamošnjem svratištu »Ivančica«. Podružnica namjerava podići piramidu sa skloništem na vrhu Ivančice (1061 m). U tu se svrhu obratila molbom na direkciju državnih željeznica, da joj se uz jeftinu cijenu prodadu izlučene tračnice; ali joj je molba odbijena. Nato je zamolila g. inženjera Bombasa, da učini načrt za željeznu piramidu i da pribavi željezni materijal. Odbor se obratio na okolišne podružnice, da novčano poduprū taj pothvat, pa su dosad podružnice u Zlataru i Čakovcu obećale svoju pomoć. Središnjica je u tu svrhu poslala Din 5000. Podružnici je ustupljena na porabu prazna crkvena kuća na Ravnoj gori, da u njoj uredi planinarsko sklonište. Ravnateljstvo kr. kaznione u Lepoglavi je na molbu podružnice obećalo, da će po svojim radnicima izvesti nužne popravke na toj kući. Kad se to uredi, Ravna gora će svojim zgodnim položajem i sjajnim vidikom još više privlačiti planinare iz bliza i daleka. — Ove godine ima podružnica 57 članova, dakle isti broj kao i lani. — U svrhu planinarske propagande odbor je dao izvjesiti na željezničkoj stanici ploču markiranih putova u okolini Ivanča i postaviti putokaznu ploču na raskršću puta Ivančica—Belec. Označio je bijelo-crvenim potezom put iz Kamenice na Ravnu goru. Izdao je u svojoj nakladi 4000 razglednica Ivanča i okolice. — Izleta je učinjeno mnogo i najviše na Ivančicu, Ravnu goru, Trakoščan, Oštrec, Lobor,

po jedan na Plitvička jezera, Sljeme, Triglav; član Emil Špiler u Visoke Tatre i u Kamničke i Juliske Alpe. Na izletima sudjeluju gotovo uvijek isti članovi s malim izmjenama. Društvo drži kao i prošle godine 18 brojeva »Hrv. Planinara«. Uložena društvena glavnica iznosi Din 10.436.40, a namijenjena je gradnji spomenute piramide na Ivančici.

Podružnica »Železna gora« u Čakovcu držala je svoju prvu glavnu godišnju skupštinu 21. III. o. g. U njoj su u novi odbor izabrani ovi članovi: predsjednik Nikola Bičanić, prof. u m., tajnik Dragutin Batisweiler, mјernik, blagajnik Matija Kostić, urar; odbornici: Margetić Ante, priv. činovnik, Starčević Ivan, upravitelj bolnice; a u nadzorni odbor: Miroslav Unkelhäuser, bank. ravnatelj, Ilija Njegovan, bank. činovnik, Milan Badanjak, bank. činovnik. Podružnica ima 86 članova, od kojih su 2 utemeljitelja. — Podružnica je izvela oveći broj izleta, najviše na Ivančicu i Ravnu goru, pa Strahinčicu, Sljeme, na slovenske planine, napose na Pohorje. Društvena imovina koncem g. 1924. iznosi je Din 7110.30, od čega je uloženo Din 1568.30. Prihod u prošloj godini bio je Din 8639.55, od kojega iznosa otpada na darove Din 4062.55 kod osnutka društva. Društvo je držalo 5 prijeraka »Hrv. Planinara«.

Podružnica »Bilogora« u Bjelovaru osnovana je 30. lipnja 1924., pošto se na ponuku i poziv sađnjega predsjednika g. Viktora Borovečkoga oko 40 članova upisalo u Hrvatsko planinarsko društvo. Podružnica je odmah počela priređivati izlete, te su u srpnju dvije partije (sa 10 i 23 člana) posjetile Plitvička jezera, a u kolovozu (od 7.—10.) izveden je zajednički izlet u Sloveniju, na Bledsko i Bohinjsko jezero, na izvor Savice i u dolinu Vrata do Aljaževa doma pod Triglavom. Osim toga bio je izlet na Kalnik, pa na Sljeme, a bilo je oglašeno nekoliko izleta na Rišnjak, Sljeme i Pohorje, ali radi slabog odziva članova nisu se mogli izvesti. Dne 11. XI. pr. g. bila je priredena kućna zabava, koja je vrlo lijepo uspjela. Za nju su izradili tamošnji vješti risači šaljive plakate s planinarskim karikaturama, koje su pobudile nemalu pažnju u gradu. Uspjeh te zabave potaknuo je tamošnje planinare, da su na predlog svoga predsjednika zaključili držati svake srijede redovne društvene sastanke s predavanjima, koji se obično dobro pohadaju. Ti se sastanci drže u gostionici g. Brckovića, i na njima su priredena tri aktuelna predavanja. — Dne 28. I. o. g. držala se glavna godišnja skupština uz brojno prisuće dru-

štvenih članova. Pošto se je stari odbor zahvalio, izabran je ovaj novi odbor: predsjednik Viktor Borovečki, tajnik Vlatko Borić, blagajnik Eugen Klonović; odbornici: gđa. Milka Baneković i Janko Janković; u nadzorni odbor: Luka Dragić i Georg Forner. U studenom g. 1924. imala je podružnica 57 članova, a poslije zabave taј je broj znatno počeo rasti, te danas ima oko 100 članova. Dne 19. IV. o. g. revna je podružnica priredila zajednički izlet na samoborsku Plješivicu s uzlazom od Jestrebarskoga i silazom u Samobor.

Planinarska podružnica u Petrinji sazvala je glavnu godišnju skupštinu za 26. IV. u dvorani tamošnjega »Hrv. doma«. Podružnica je naumila graditi piramidu na vrhu Cepeliša (415 m). Gospodarski ured slunjsko-banskih imovnih općina obećao je na molbu podružnice dati potrebnu drvenu građu. Dovoz grade izvela bi podružnica, a izgradnju eventualno imovna općina. Od središnjice je pribavljen nacrt za takvu piramidu. — Podružnica kani sada provesti neke markacije iz sela Hrastovice. — Dne 6. svibnja namjerava podružnica prirediti dva predavanja o planinarstvu sa svjetlim slikama, i to u 6 sati popodne za školsku mladež, a u 8 sati uveče za članove podružnice i drugo gradaštvoto. Predavanja s dijapositivima bi držali izaslanici središnjice gg. dr. J. Poljak, V. Cvetišić i J. Pasarić. U ove tri godine, što podružnica postoji, podružnica je izvela što većih što manjih izleta oko 100. Vodom većini izleta bio je društveni predsjednik prof. Stahuljak. Jubilarni stoti izlet kane petrinjski planinari izvesti jedne nedjelje mjeseca svibnja na koji vrhunac Gorskoga kotara, a bilo bi im draga, da im se pridruže i članovi središnjice i planinarskih podružnica.

Podružnica »Vinica« u Dugojresi držala je dne 18. I. o. g. svoju I. glavnu skupštinu. Ona je osnovana sredinom g. 1924. i u kratko vrijeme skupio se priličan broj članova. Na pouzdanom sastanku (23. VII. pr. g.) prijavila se 32 člana, od kojih je 7 oputovalo iz mjesta, a jednog je člana otela smrt. Nato je u prošloj godini i ovoj godini opet pridošlo novih članova, tako da podružnica sada ima njih 39, što je za ovo mjesto hvale vrijedan pojav. U prvo vrijeme opstanka podružnica je nastojala, da raširi misao planinarstva, priređuje izlete i da, svakom danom prigodom upućuje narod o kulturnoj i gospodarskoj vrijednosti planinarstva. U prošloj je godini podružnica priredila izlete na Zeleni vir, Klek, Risnjak i Plješivicu kod Jastrebarskoga. Ove godine snije izlete na Bijele Stijene, na Triglav i Bled, u Bosnu i t. d.

Dne 31. I. o. g. priredila je podružnica planinarsku zabavu u velikoj dvorani tvorničke restauracije. Dvorana je bila krasno dekorirana sa šest velikih slika, koje su prikazivale naše poznate planinske krajeve, a izradio ih je vrlo vješt držveni član g. Kodlec. Na dnu dvorane bila je postavljena pozornica, na kojoj su se nakon pozdrava g. predsjednika Tomičića prikazivale žive slike i prizori iz planinarskog života. Nakon rasporeda slijedio je ples, koji je u živahnom raspoloženju potrajan do jutra. Zabava je uspjela u materijalnom i moralnom pogledu i pribavila podružnici novih prijatelja.

Ove godine kani društvo izvesti markaciju putova na susjednu Vinicu, u Belaj, u Novigrad s lijepim gradom i t. d. U upravni odbor izabrani su ove: predsjednik g. Tomičić, tajnik g. Riesner, blagajnik g. Drašković (sva trojica ponovno); odbornici: gg. Blau i Bosiljevac; u nadzorni odbor: dr. Longhino, ravnatelj Hlavsa i Bohumil Kubiček.

Darovi društvu. Na molbu središnjice i posredovanjem člana g. Vilka Schreibera, darovele su Hrvatskom planinarskom društvu rublje za posteljinu u planinarskoj kući u Prekrižju pod Plješivicom (za 10 kreveta plahte, vanjskušnice i ručnike) ove zagrebačke trgovачke tvrtke: Thaler i Kerschbaumer, Iroš i Topolčić, »Ega«, Rudolf Valentinić, Geršak i Eginzer, Franjo Šoba, Bauman i drug. — Za nadogradnju planinarske kuće na Sljemu darovali su društvu: Prva hrvatska industrija katrana d. d. i tvrtka Mervar i Hodniković oveću količinu krovne ljepenke. — Gosp. Ivan Osek, građitelj, darovao je društvu za planinarsku kuću na Sljemu deset kreveta. Poglavarstvo općine Crniug darovalo je društvu Din 100. — Središnji upravni odbor izriče svim darovateljima najusrdniju hvalu.

Planinarska literatura.

Nova knjiga. Polovinom god. 1923. izšla je kod Constable, Orange st. London W. C. 2. knjiga gosp. Douglas-a W. Freshfield bivšeg predsjednika londonskog Alpine Cluba i Kralj. geografskog Društva (engleskog), poznatog planinara po Kavkazu i Himalaji pod naslovom: Below thi Snowline. (Ispod sniježne mede, 270 str. sa mapama, cijena 18 šilinga). Sadržaje opise uspona među inim i na našim: Dinarskim

Alpama (Bosna). Cijeli sadržaj knjige jest: Maritimne Alpe, Ljetni suncovrat (sredina ljeta) na Korsiki; Pania della Croce; Gran Sasso d'Italia; Klasički uspon (Tajget i Parnas), Dinarske Alpe; Kabilska visočina; Iza Bernine; Berganske Alpe; Pokrajni putevi u Savoiji; Ugredni putevi u Japanu; Gorje Moon (Mjeseca u Ugandi). Većina članaka pretiskano je ispravljeno iz starijih Alpine Journal-a.

Planinari!

Širite naše glasilo „Hrvatski Planinar“

SADRŽAJ: Primarius dr. Filip Jurčić: Higijena u planinarstvu. — J. Pasarić: Treći uspon na Mount Everest. — A. Špiler: U Visokim Tatrama. — D. Paulić: Sleme (1911 m.). — Naše slike. (Str. 67.). — Društvene vijesti. (Str. 68.). — Planinarska literatura. (Str. 72.).

Izdaje »Hrvatsko Planinarsko Društvo« u nakladi »Nakladne zadruge Hrv. Planinara« u Zagrebu. Odgovorni urednik: prof. dr. Josip Poljak.

Tisk: Nadbiskupske tiskare u Zagrebu.